

Gibanje MLADI RAZISKOVALCI KOROŠKE

Področje: Slovenski jezik in književnost

**DOJEMANJE IZBRANIH PREŽIHOVIH ČRTIC IZ
SOLZIC SKOZI VREDNOTE IN ČUSTVA RAZLIČNIH
GENERACIJ**

Avtorica: Blažka Finc, 9. a

Mentorici: Tadeja Germadnik Modrej, Irena Vitrih

Leto izdelave: 2024

Šola: Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu

KAZALO

POVZETEK	4
ZAHVALA	6
1 UVOD	6
1.1 Opredelitev problema	7
1.2 Metode raziskovanja in vzorec	8
1.3 Raziskovalna vprašanja	9
2 TEORETIČNI DEL	10
2.1 Življenjepis Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca	10
2.2 Literarno delo	14
2.3 Čas Prežihovega otroštva	15
2.4 Prežihova dediščina	16
2.5 Solzice	21
2.6 Povzetek črtic iz zbirke Solzice	23
3 EMPIRIČNI DEL	28
3.1 Postopek in metode dela	28
3.2 Solzice	30
3.2.1 Intervjuji	30
3.2.2 Analiza intervjujev	32
3.3 Dobro jutro	34
3.3.1 Intervjuji	34
3.3.2 Analiza intervjujev	36
3.4 Potolčeni kramoh	37
3.3.1 Intervjuji	37
3.3.2 Analiza intervjujev	39
3.5 Ajdovo strnišče	40
3.4.1 Intervjuji	41
3.4.2 Analiza intervjujev	43
3.6 Razprava in ugotovitve	44
4 APLIKATIVNI DEL	46
4.1 Mimobežnica	46
4.2 Družabna igra spomin	47
5 ZAKLJUČEK	48
6 PRILOGE	50

6.1 Vprašanja za intervju starostnikov.....	50
6.2 Vprašanja za intervju sedmošolcev.....	52
7 VIRI IN LITERATURA	54

POVZETEK

V raziskovalni nalogi predstavljamo koroškega pisatelja, pa tudi politika, Prežihovega Voranca. Raziskali smo njegovo življenje, literarna dela, podrobneje pa smo raziskali njegovo najbolj znano delo Solzice. Preučili smo tudi njegovo dediščino, kje vse je prisoten in kako še danes ohranjamo spomin nanj. Leta 2023 je minilo 130 let, odkar se je Lovro Kuhar rodil, njegovi motivi pa so večni. Prav zato se nam je zdelo primerno raziskati nekatere motive skozi oči treh različnih generacij. Ker so njegove zgodbe večinoma resnične, večina jih je tudi avtobiografskih, so se nam njegova dela zdela še toliko bolj zanimiva in smo jih hoteli podrobneje raziskati. V raziskovalno nalogo je bilo vključeno osem šmarških sedmošolcev in osem oskrbovank Koroškega doma starostnikov v Slovenj Gradcu, ki smo jih intervjuvali in tako ugotovili, kakšna čustva doživljajo ob dogodkih, podobnim tistim, ki jih v Solzicah opisuje Prežih, ter kako so se vrednote ljudi spreminjale skozi čas, skozi časovni lok treh generacij. Ugotovili smo, da so čustva ljudi vseskozi ostala skoraj enaka. Nekatere vrednote pa so se skozi generacije precej spremenile. Ker je potrebno literaturo ter tudi Prežiha približati že mlajšim, se nam je ideja o izdelavi družabne igre spomin z motivi iz njegovih Solzic zdela ravno pravšnja za naše najmlajše. Kot izvirna ideja pa se nam je porodila tudi izdelava in postavitve mimobežnice pred našo šolo, in sicer mimobežnice z motivi iz Solzic.

Ključne besede: Prežihov Voranc, pisatelj, Solzice, čustva, vrednote, dediščina, mimobežnica

Summary

In the research, we present a Carinthian author and also a politician, Prežihov Voranc. We have researched his life, and his literary works and gave a more detailed study on his most famous literary work, Solzice. We have researched his legacy, where he was present, and in what way his memory is still preserved. In 2023, 130 years have passed since his birth, but his motives are eternal.

Due to the latest, we have found it appropriate to research some of the motives presented in Solzice through the eyes of three different generations. While his stories are mostly real, most of them also autobiographical, we have found his work even more interesting and appropriate to research.

With our research, the pupils of the 7th grade and some old people from the retirement home in Slovenj Gradec have helped us. Through interviews, we have discovered what kind of emotions they experience with similar events described in Solzice and also, how the values have changed through the time frame of three different generations. The results have shown that people's emotions haven't changed through time but some values have and they vary a lot from generation to generation. While it is important to bring the literature as well as Prežih closer to the pupils, we have found the idea of making a memory game with the motives of Solzice appropriate for our youngest pupils. We have also made a display with the motives from Solzice in front of our school.

Keywords: Prežihov Voranc, a writer, Solzice, emotions, values, legacy, a display

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge se zahvaljujem mentoricama Tadeji Germadnik Modrej in Ireni Vitrih. Učiteljici sta me med pisanjem strokovno usmerjali in nalogo lektorirali. Zahvalila bi se tudi oskrbovankam Koroškega doma starostnikov in našim sedmošolcem za sodelovanje pri intervjujih, ostalim učencem za poslikavo in sestavo mimobežnice ter izdelavo družabne igre spomin. Iskrena hvala tudi učiteljem, ki so mi pomagali na različne načine: Nataši Budna Stanta in Blažki Golob Pleunik za pomoč pri izdelavi mimobežnice, Milanu Bajžlju za usmerjanje pri slikanju na mimobežnico in pri izdelavi družabne igre, Marku Lazniku za pomoč pri snemanju in montaži videoposnetka, Nadji Bartol za prevod povzetka v angleščino. Na koncu pa se želim zahvaliti še dr. Karli Oder, etnologinji in zgodovinki, in sicer za dodatno strokovno usmeritev.

1 UVOD

Ljudje smo družabna bitja, v začetku popolnoma odvisni od nege drugih, vendar samo hrana in nega nista dovolj, da se razvijamo kot ljudje. Razvijamo se samo z medsebojnimi odnosi in s komunikacijo z drugimi ter s svetom. Tudi branje nam omogoča sporazumevanje s knjigo, z avtorjem. Z branjem spoznavamo, kdo smo in kdo so ljudje okoli nas. Neprestano smo v dialogu in to nas dela ljudi.

Branje oblikuje tudi nas, nekatere zgodbe bolj, druge manj. Na poseben način se nas je dotaknila zgodba Lovra Kuharja, črtica Levi devžej, ki smo jo brali pred obiskom Prežihove bajte v 4. razredu. Bila je pripoved o nam nerazumljivih okoliščinah, kljub temu so se nam sosedove sirote iz srca zasmilile. Naše naslednje srečanje s koroškim pisateljem se je zgodilo v 7. razredu ob obveznem domačem branju Solzic. Takrat smo o svetu vedeli že nekaj več, v zgodbah smo prepoznali našo domačo krajino, kar nam je bilo všeč, tesno pa nam je bilo ob marsikateri življenjski preizkušnji mladih glavnih literarnih likov. Ideja za raziskovalno nalogo je dozorela, ker je bila v letu 2023 130-letnica rojstva Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca in ker ta mož predstavlja našo Koroško, ki je za mnoge še vedno prepogosto spregledana.

1.1 Opredelitev problema

Ob začetnem prebiranju literature o pisatelju nam je kar nekoliko upadla volja. Gradiva o Lovru Kuharju je v knjižnicah in na spletu zelo veliko, to pomeni, da bo težko najti temo, ki še ni obdelana. Najprej smo se želeli ukvarjati z narečjem v zbirki Solzice in ugotovili, da je dialektizme že temeljito raziskala jezikoslovka, vrhunska slovenska dialektologija dr. Zinka Zorko. Prežiha so na Koroškem prav tako preučevali še Janez Mrdavšič, dr. Karla Oder, Mirko Osojnik, Silva Sešel, Silvija Borovnik, Bojana Verdinek in Vanja Benko. Ko smo dalje razmišljali, kaj nam daje leposlovje, kaj lahko v njem iščemo, se nam je posvetilo. Dobra literatura je vendar večna zaradi tega, ker govori o večnih temah človeka, največkrat o njegovem trpljenju, ljubezni in o tem, kako se junaško bori za to, v kar verjame.

Odločili smo se, da bomo empirični del raziskovalne naloge posvetili odkrivanju povezav med Prežihovim časom, kot je opisan v Solzicah, med časom otroštva naših starostnikov in našim

časom sedmošolcev. Vedeli smo, da bo naše raziskovanje potekalo med našimi domačimi ljudmi. Ko smo dalje ugotavljali, kaj bi povezovalo ta časovni razpon, smo se odločili za čustva in vrednote, ker je to skupno vsem ljudem vseh časov. Ker želimo pridobiti informacije o osebnih izkušnjah in razumevanju, smo kot raziskovalno metodo izbrali intervju.

Da bo naloga imela širši kontekst, smo se odločili raziskati tudi pomen Prežihovega Voranca kot pisatelja in kot zagnanega aktivista za pravičnejšo družbo. Tako smo v teoretičnem delu raziskali njegovo življenje in delo, pa tudi njegovo dediščino, ki nas bogati danes. Kuharjeve Solzice bi radi približali svojim vrstnikom, ki niso ravno vsi navdušeni bralci. Spomnili smo se, da bi lahko izdelali mimobežnico, zato smo zanj narisali načrt ter izbrali motive iz štirih črtic: Solzice, Levi devžej, Prvi maj in Ajdovo strnišče. Posvetovali smo se z učiteljicama tehnike, Natašo Budna Stanta in Blažko Golob Pleunik, ki sta pripravili in razrezali les, ter z učiteljem likovne umetnosti, Milanom Bajžljem, ki je predlagal tehniko risanja s tempera barvami. Z učenci, ki lepo rišejo, smo se dogovorili, da bodo izbrane motive narisali na les. Prav tako smo jim predstavili zgodbe in motive. Ugotovili smo, da je treba s širjenjem ljubezni do literature začeti že v zgodnjem otroštvu, zato se nam je zazdelo, da bi Prežihovega Voranca lahko že prvošolcem predstavili z družabno igro spomin. Za spomin smo izbrali motive iz vseh enajstih črtic. Motive v Solzicah so učenci, ki lepo rišejo, z barvicami narisali na bele liste, ki smo jih kasneje plastificirali.

1.2 Metode raziskovanja in vzorec

Pri raziskovanju smo uporabili študij literature, tako tiskane kot tudi na spletu, informacije o pisateljevi dediščini smo iskali tudi med učitelji in znanci, ideje za ustvarjalno srečanje mladih s Solzicami smo zbirali s pogovorom z vrstniki. Uporabili smo tudi delo na terenu, podali smo se v Kotlje in na Ravne na Koroškem, tako smo posneli fotografije obeležij in pridobili informacije, ki jih nudi Prežihova spominska soba Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. Knjižničarki Simona Šuler Pandev in Simona Vončina sta nam v pogovoru osvetlili Prežihovo pot. Strokovno srečanje z dr. Karlo Oder v Koroškem pokrajinskem muzeju na Ravnah na Koroškem je raziskovalni nalogi prineslo dodano vrednost.

Pot nas je vodila tudi v Pekel in na koncu na pokopališče v Kotljah, kjer smo čisto po naključju ob grobu pisatelja spoznali njegovo pravnukinjo gospo Mojco.

V empiričnem delu smo kot raziskovalno metodo uporabili polstrukturiran intervju. Vprašanja, ki smo si jih pripravili vnaprej, so v nalogi navedena, pri sami izvedbi intervjuja smo po potrebi zastavljali tudi dodatna vprašanja. Naš vzorec informatorjev je obsegal 8 sedmošolcev Osnovne šole Šmartno pri Slovenj Gradcu in 8 starostnic iz Koroškega doma starostnikov v Slovenj Gradcu. Za potrebe te raziskave smo izbrali 4 črtice, ki so se nas najbolj dotaknile, to so: Solzice, Dobro jutro, Potolčeni kramoh in Ajdovo strnišče. Vseh 11 črtic ni bilo mogoče zajeti, saj bi bil obseg raziskovanja za to nalogo preobsežen.

1.3 Raziskovalna vprašanja

Pri tej raziskovalni nalogi smo si zadali naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kakšen pomen je imel Prežih v svojem času?
2. Ob kakšnih situacijah in doživetjih se pri bralcih različnih generacij vzbujajo enaka ali podobna čustva, kot jih najdemo v izbranih Prežihovih Solzicah?
3. Kako se spreminjajo vrednote, prepoznane v izbranih Solzicah skozi čas – pri bralcih različnih generacij?
4. Kako Solzice približati mladim danes?

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Življenjepis Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca

Lovro Kuhar se je kot prvi izmed štirih sinov rodil Ivanu in Marjeti Kuhar. Rodil se je 10. avgusta 1893 in otroštvo preživel na Prežihovi domačiji v Kotljah. Njegovim trem bratom je

Slika 1: Kip Prežihovega Voranca, 26. 2. 2024, B. Finc

bilo ime Ivan, Alojz in Avgust. Imeli so tudi sestro Anico, ki je umrla kot otrok. Vorančev oče ni znal pisati, bral pa je zelo slabo in počasi. Njegova mati je bila zelo učena, zato je tudi svoje otroke doma učila in jim brala.

Družina Kuhar se je kot najemnik pogosto selila. Leta 1900 so se na Preškem vrhu stalno naselili. Ko je oče končno zaslužil dovolj, da so lahko kupili del posestva, so postali sami svoji gospodarji. Lovrov oče je bil tesar, mati pa je izhajala iz nižje plemiške družine. Ker je bila njihova družina zelo revna, so na šolanje lahko poslali le dva sinova. Voranc je ostal doma in se kot vedoželjen otrok sam izobraževal.

Pisati je začel kot šestnajstletnik. V mesečniku Domači prijatelj je pod psevdonimom Ivan Wastl objavil

črtico Petkov Cenc.

Slika 2: Prežihova rojstna hiša, Kotnikova hiša, 26. 2. 2024, B. Finc

Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

V življenju je veliko potoval kot član Komunistične internacionale, saj je v njej videl obris pravičnejšega sveta. Eno leto je na Dunaju obiskoval združni tečaj. V Berlinu je bil zaposlen pri Rdečih mednarodnih sindikatih. Pot ga je peljala tudi mimo Bukarešte, Osla, Rene, Aten, Prage in Orleansa. V Parizu je bil urednik slovenskega glasila komunistov Delo. Za državo je bil zaradi svojega pisanja trn v peti. Bil je tudi na seznamu državnih revolucionarjev, ko pa je to izvedel, je pobegnil v Avstrijo. Leta 1939 je s političnim delovanjem prenehal, saj je spoznal, da s politiko sveta ne bo mogel spremeniti.

Slika 3: Kmetija Prežih, 26. 2. 2024, B. Finc

Poročil se je z Marijo Šisernik (1900–1995) z Volenove domačije in imel hčerki Vido (1923–1985) ter Mojco (1925–2007). Med drugo svetovno vojno so njegovo ženo in prvorojenko Vido odpeljali v koncentracijsko taborišče Ravensbruck, mlajšo Mojco pa v vojašnico Šentpetersko kasarno v Ljubljani.

V času prve svetovne vojne je bil Prežih kot pobegli avstrijski vojak v italijanskem zaporu. Leta 1919 se je vrnil v domačo Mežiško dolino. Ker se je veliko posvečal političnemu delu, je bil preganjan, zato se je zatekel k teti Mariji Miglar, ki je živela v Logi vasi blizu Celovca. V Celovcu se je zaradi domotožja srečal z družino. Iz tega dogodka izvira pripoved Čez goro k očetu. Snidenje z ženo in s hčerkama je trajalo le nekaj minut z dovoljenjem policije, saj so ga malo pred tem zaprli. Kmalu po tem dogodku je zopet pobegnil. V drugi svetovni vojni je Prežihov Voranc nosil ilegalno ime Peter. Leta 1934 je bil zaradi komunističnega gibanja aretiran v Ljubljani, od tam so ga odpeljali v Berlin in ga premestili v taborišče Mauthausen. Od tam se je po osvoboditvi vrnil v domovino že precej bolan. Mesec dni za tem so se domov vrnile tudi žena in hčerki, tako je bila družina končno spet skupaj na svojem sončnem Preškem vrhu.

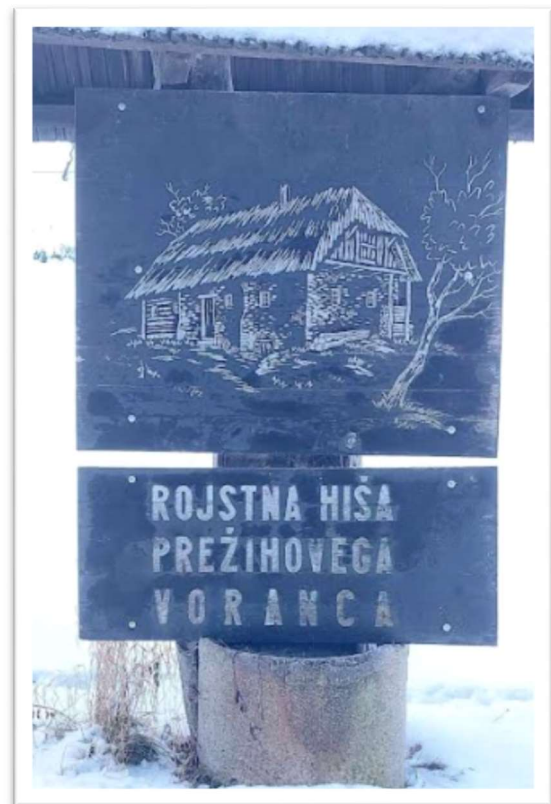
Slika 4: Pekel, 26. 2. 2024, B. Finc

Voranc je del življenja preživel najprej kot delavec v jeklarni na Ravnah na Koroškem, nato pa je tam prevzel vlogo uradnika. Pomagal je pri ustanavljanju gospodarskih in kulturnih ustanov, založbe Mohorjeva družba, ki je najstarejša slovenska založba. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi številnih zadrug na Koroškem ter zbiral denar za Osvobodilno fronto.

Zelo ga je zanimalo življenje njegovega ljudstva, kar ga je pogosto motiviralo za pisanje. Njegovo prvo delo nosi naslov Povesti, izdano je bilo leta 1925. To prozno delo žal ni zbudilo pozornosti.

Prijatelji in znanci se ga spominjajo kot zelo vedoželjnega, imel je čudežen spomin. Vse, kar je prebral, slišal ali zapisal, si je zapomnil. V času druge svetovne vojne je med njim in njegovimi znanci pogosto krožilo geslo: »Čim manj veš, tem boljše zate.« Mati mu je v otroštvu pogosto pripovedovala rodovne zgodbe, saj je verjela, da je bister in nadarjen za pisatelja. To ga je večkrat navdihnilo za pisanje. K zbiranju koroškega narodopisnega gradiva ga je veliko spodbujal prijatelj Franc Kotnik.

Prežihov Voranc je prijateljeval s Kristino Brenkovo, avtorico knjige Srečanja z umetniki. Pri njej in njenem možu je Voranc pogosto skliceval razna srečanja, na katera je prinašal ustna in pisna sporočila ter naročila. Ko si je med vojno avtorica Brenkova izbirala ilegalno ime, je sprva izbrala ime Meta, nato pa Afra – obe imeni sta bili namreč iz Prežihovih del.

Slika 5: Napis ob Kotnikovi bajti, 16. 1. 2024, B. Finc

V zadnjih letih življenja se je pisatelj skupaj z ženo preselil nazaj na Prežihovo domačijo.

Prežihovo življenje je v sedeminpetdesetem letu starosti prekinila smrt zaradi bolezni. Tako je 18. februarja leta 1950 umrl v Mariboru. Pokopan je v domačih Kotljah ob cerkvi svete Marjete.

Pri Prežihu v novi hiši, ki sta jo dobila Voranc in njegova žena Marija po drugi svetovni vojni v dosmrtno uživanje, je pisateljeva vdova ohranila Vorančevo delovno sobo s pisalno

mizo in pisalnim strojem. Nekaj zastekljenih knjižnih omar so zapolnjevali pretežno avtorski izvodi slovenskih izdaj Prežihovih del in njihovih prevodov v tuje jezike. Prave osebne knjižnice, ki bi izpričevala pisateljev okus in literarne vzornike, si Prežih po petnajstih letih prisilnega bivanja po več evropskih prestolnicah, po italijanskem in nemškem zaporu ter koncentracijskih taboriščih Sachsenhausen in Mauthausen v nekaj povojnih letih ni utegnil ustvariti. V vitrinah je Kuharjeva razstavila nekatere pisateljeve osebne predmete, posmrtno masko in nekaj rokopisov. Na stene je obesila oljno podobo Vorančeve matere, nekaj fotografij vseh članov Kuharjeve družine in nekaj priznanj Vorancu. Obiskovalce je prisrčno sprejemala, jim pripovedovala o življenju in delu pokojnega moža. Leta 1979 tudi na njeno željo Prežihova bajta postane spominski muzej slovenskega pisatelja Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca.

Slika 6: Prežihova domačija, Prežihova bajta – Spominski muzej Prežihovega Voranca, 26. 2. 2024; B. Finc

2.2 Literarno delo

Na koroško pokrajino, ki je zelo lepa, je bil Prežihov Voranc zelo navezan. Po njej se sploh v jesenskem času prepletajo čudovite barve. Takšno jo opisuje v Ajdovem strnišču (Prežih, 2000, str. 107): »Barvitost dežele, svetlikanje barv in lučk skozi sončno motnjavo jih nalahno pretrese in nenadoma se živo spomnijo svoje minljivosti.«

Slika 7: Pogled na Kotlje, 26. 2. 2024, B. Finc

ureditve. V tem obdobju prevladujejo prozna dela. Poleg Prežiha so na Slovenskem glavni predstavniki: France Bevk, Tone Seliškar, Miško Kranjec, Bratko Kreft in Zofka Kveder.

Prežihov Voranc v tistem času kot pisatelj ni imel velikega pomena, niti ni bil bran. Njegova dela so večinoma poznali le prijatelji in sorodniki. K delu ga je spodbujala tudi Zofka Kvedrova, slovenska pisateljica in publicistka. Bila je njegova prva in edina literarna mentorica.

Prežih je zelo veliko pisal črtice, kratke zgodbe, izmed katerih je najbolj znana zbirka Solzice. Med njegove črtice sodi tudi Levi devžej (1949), ki govori o usmiljenosti njegove mame do sosedovih otrok, ki so bili tako revni, da so si komaj privoščili hrano. Pisal je tudi romane, novele in potopise. Med drugim so njegova pomembnejša literarna besedila romani: Požganica (1939, boj za svobodo Koroške), Doberdob (1940) in Jamnica (1945, podoba življenja v rodni Kotljah); novele pa Boj na požiralniku (1935) in Samorastniki (1937). Pomembna potopisa sta

Slika 8: Koroška pokrajina, 16. 1. 2024, B. Finc

Od Kotelj do Belih vod in Gosposvetsko polje. Roman Doberdob (vojni roman, soška fronta) je preveden v mednarodni jezik esperanto.

»Njegova življenjska pot je bila težavna pot od paše in pluga do fužin in strojev, pot našega človeka od kmetskega pastirčka do delavca, od delavca do zavednega socialista in borca za bodočnost,« je o Prežihu zapisal pesnik Oton Župančič.

(<https://www.kotlje.si/category/znamenitosti/>)

2.3 Čas Prežihovega otroštva

V času otroštva Prežihovega Voranca so bile življenjske razmere precej drugačne od današnjih. Kako je teklo življenje generaciji tedanjih preprostih kmečkih otrok, izvemo v zbirki črtic

Slika 9: Polje v Kotljah, 26. 2. 2024, B. Finc

Solzice, izvemo pa tudi nekaj o tegobah odraslih. V Levem devžju so opisani bivalni pogoji v tedanjih preprostih kmečkih hišah, ki so predstavljali en sam prostor, zakajeno dimnico. Čeprav so živeli sredi gozdov, je bil v dimnici lahko tudi mraz, ker vsi niso imeli drv. Marsikje je bila doma tudi lakota. Otroci so hodili bos, marsikdaj tudi po ostrem goščavju in po zmrzali. Oblečeni so bili revno, tudi premalo. Trgovine so bile velika redkost in še tam so bile stvari za marsikoga nedostopne. Otroci so imeli veliko več, kot jih imamo danes. Otroci so se takrat zelo razveselili že majhne pozornosti in kosa kruha. Neskončno veliko jim je pomenilo, če so imeli prostor ob ognjišču. Nam se vse to večinoma zdi samoumevno.

Otroci so bili zelo zgodaj vpeti v delo, še ne šestletni fant mora na pašo. Poleg vsakovrstnega dela, ki ga je bilo treba opraviti doma, je bilo treba delati tudi za gospodarja, še mladoletni so se zaposlovali v rudniku. Glede tega, ali bodo naloženo delo opravili ali ne, ni bilo nobenega dvoma. Če beseda ni zalegla, je bil prizemnikovec (debela palica) običajno vzgojno sredstvo. Delo je imelo prednost tudi pred šolo. Ker denarja ni bilo veliko, so otroke zelo težko pošiljali na nadaljnje izobraževanje. To je Kuhar opisal v Prvem pismu, kjer je povedal, da so lahko na gimnazijo v Celovec poslali le brata.

V Treh pisankah izvemo tudi, kakšne so bile pisanke v tistih časih. Pisanka ima na Koroškem dva pomena: obarvano jajce ali pa darilo, ki ga dobi otrok od svojega botra ob veliki noči. Takrat so dobivali pirhe, šarklje in nekaj denarja. Danes se pisanke zelo razlikujejo od teh, ki so jih podarjali nekoč. Danes dobivamo večinoma veliko dražja darila, pa tudi več dobimo. Tako vidimo, da so se naša pričakovanja skozi čas zelo zvišala. Večina otrok v modernih časih verjetno sploh ne bi bila zadovoljna z darili, ki so jih dobili nekoč.

Elektrika je bila v njihovem času velik privilegij, seveda je preprosti ljudje niso imeli. Posledično so se vse novice in nove ideje lahko širile le od ust do ust ali pa v tiskani obliki. Prežihov oče je prebiral časnik Mir. O življenju odraslih izvemo, da je bilo denarja vedno premalo za osnovne potrebe, valuta so bile avstro-ogrske krone in zeksi. Živeti v tej državi je pomenilo tudi, da so bili zavedni Slovenci trn v peti takratni oblasti (Prvo pismo, Dobro jutro). Kazalo se je nezadovoljstvo s tujo oblastjo in krivičnim družbenim sistemom. Izvemo tudi, da si kmetje in delavci niso bili najbolj naklonjeni med seboj.

2.4 Prežihova dediščina

Za tem koroškim pisateljem je še danes mnogo spomina. V Sloveniji ime Prežihov Voranc nosi kar pet šol, dve pa sta tudi v Italiji (Dolina pri Trstu, Doberdob). Osnovne šole so v naslednjih krajih: Ravne na Koroškem, Maribor, Ljubljana, Jesenice, Bistrica (Črenšovci). Med šolami že tradicionalno poteka dogodek Srečanje Prežihovih šol. Vsakič je gostiteljica druga šola. Učenci in učitelji pripravijo kulturni program, s katerim se na prireditvi tudi predstavijo. Šole gostiteljice pripravijo razne koncerte, izlete, zanimive dejavnosti, učenci si izmenjajo izkušnje

Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

ter se skušajo čim bolj spoznati. Ta srečanja potekajo od leta 1970. Do sedaj se jih je zvrstilo že 42. Zadnje srečanje je bilo v maju 2023 v Ljubljani.

Po Kuharju se imenujejo tudi številne ulice in trgi, kot je Vorančev trg v Slovenj Gradcu. Ulice pa se nahajajo v Mežici, na Ravnah na Koroškem, v Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Domžalah in Slovenskih Konjicah.

Ime Prežihovega Voranca nosijo tudi razna društva. Eno izmed njih je Lovsko društvo Prežihovo.

Slika 11: Vorančev trg v Slovenj Gradcu, 29. 2. 2024, B. Finc

Slika 12: LD Prežihovo, 26. 2. 2024, B. Finc

Njegov spomin je tudi Prežihova bralna značka. Prvo tekmovanje zanjo pa se je začelo jeseni leta 1960, ko jo je osnoval profesor slovenščine in

Slika 10: Prežihova ulica na Ravnah na Koroškem, 29. 2. 2024, B. Finc

književnik Stanko Kotnik, podprl pa ga je ravnatelj osnovne šole na Prevaljah, koroški pisatelj Leopold Suhodolčan. Knjige za značko je izbiral odbor, izbirali pa so med kvalitetnimi slovenskimi leposlovnimi deli, med njimi je bila vsaj ena Prežihova knjiga.

Spomin na Prežiha ohranjamo na Ravnah na Koroškem tudi s Festivalom solzic. Ta vsakoletni festival je obogaten s kulinariko, pohodi na Uršljo goro ter v Pekel, z zanimivimi kulturnimi dogodki, ne manjka pa tudi likovnega ustvarjanja.

Slika 13: Osnovna šola Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem, 26. 2. 2024, B. Finc

Ko smo raziskovali Prežihovo dediščino, nas je pot vodila tudi mimo pisateljeve rojstne hiše, Kotnikove bajte. Na Prežihovo življenje nas spomni tudi Vorančeva pot, ki vključuje 11 glavnih krajev Prežihovega življenja, kot so njegova rojstna hiša, Pekel in cerkev svete Marjete, ob kateri je pokopan. Tudi to pot smo med raziskavo obiskali.

Slika 14: Znak za postajo Vorančeve poti, 26. 2. 2024, B. Finc

Po Kuharjevem Levem devžeju se imenuje plesna šola Devžej, ki ima svoje prostore v Mislinji ter Slovenj Gradcu. Deluje od leta 1994 z namenom, da bi širila plesno kulturo na Koroškem. Njen vodja je Aleš Pušnik.

Planinsko društvo Ravne na Koroškem vsako leto decembra organizira pohod Čez goro k očetu. Eno leto je podnevi, eno pa ponoči. Pohod poteka od Koprivne (Črna na Koroškem) v Sloveniji do Železne Kaple v Avstriji. Ob koncu dnevnega pohoda udeležence čaka druženje ob novoletnih stojnicah v Črni na Koroškem.

Podobno »potovanje« so na božični večer leta 1932 doživele pisateljeva žena ter hčeri, da bi se srečale z njim. Še pred srečanjem so Prežiha aretirali,

kljub temu pa so družini dopustili, da se na kratko srečajo.

S Kuharjevimi dnevi, ki potekajo vsako leto v Kotljah, se spominjamo bratov Kuhar. Program sestavljajo pohod po Vorančevi poti, proslava ob krajevnem prazniku in drugi zanimivi kulturni dogodki (literarni večeri, gledališke igre, likovne razstave).

Pisateljev duh ostaja med nami tudi skozi glasbo. Koroški kantavtor Milan Kamnik že vrsto let v svoje pesmi vnaša Prežihove zgodbe, tudi njegovo črtico Levi devžej, Kamnik opeva tudi lepote Koroške. Koroški slikar Leander Fužir pa je

Slika 15: Prežihov grob v Kotljah, 26. 2. 2024, B. Finc

Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

upodabljal Prežihove motive v svojih slikah, ki krasijo marsikateri koroški dom.

Prežihova ustanova je bila osnovana leta 1996 v Ljubljani s sedežem na Ravnah na Koroškem. Z namenom ohranjanja kulturne dediščine Prežiha izdaja literarna dela, ponatise. Leta 2023 je ustanova izdala knjigo v dveh delih z naslovom Prežihov Voranc – V ogledalu koroškega fužinarja. Posvečena je 130-letnici rojstva Lovra Kuharja. Občina Ravne na Koroškem pa najuspešnejšim kulturnim delavcem podeli Prežihove plakete ob občinskem prazniku, ki ga praznujejo 12. aprila.

Slika 16: Slika Leandra Fužirja, 13. 3. 2024, <http://www.knjiznica-radlje.si/Portals/0/Slike%20knji%C5%BEnica/rasta-va-11.3.2010-Leander%20Fu%C5%BEir-vabilo.pdf>

Slika 17: Prežihov Voranc v ogledalu koroškega fužirja, 26. 2. 2024, B. Finc

Slika 18: Kuharjeva dvorana v Koroški osrednji knjižnici na Ravnah na Koroškem, 26. 2. 2024, B. Finc

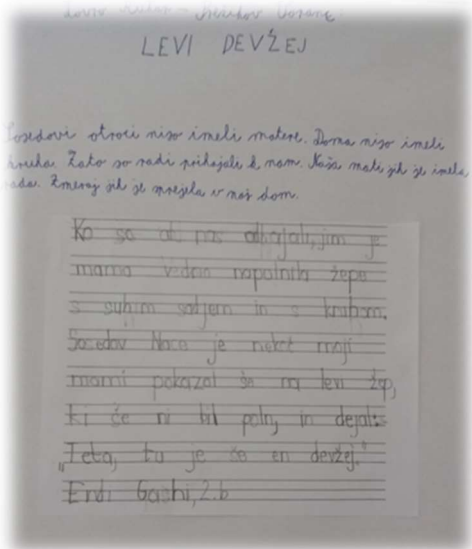

Slika 19: Prežihova soba v KOK na Ravnah na Koroškem, 26. 2. 2024, B. Finc

Prežihovega Voranca smo se letos spominjali tudi na Osnovni šoli Šmartno pri Slovenj Gradcu. Ob letošnjem kulturnem prazniku smo imeli proslavo z naslovom Prežih – naše gore list. Učenci so predstavili pisateljevo življenje ter življenje ljudi v njegovem času, odigrali pa so tudi

Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

posamezne dele iz nekaterih črtic. V tednu, ko smo januarja izpeljali projekt Pišem z roko, so učenci na liste papirja napisali naslove Prežihovih del, te liste pa prilepili na stopnice, tako nas je Prežih spremljal dobesedno na vsakem koraku. Projekt smo nadgradili z medvrstniškim sodelovanjem. Starejši in mlajši so skupaj risali in pisali odlomke iz Levega devčaja.

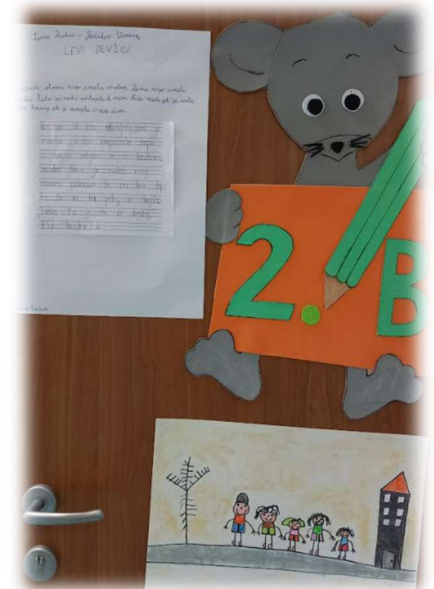
Slika 20: Levi devčej v projektu Pišem z roko, 8. 1. 2024, B. Finc

Slika 21: Stopnice v OŠ Šmartno pri Slovenj Gradcu, 7. 2. 2024, B. Finc

Slika 22: Ilustracije Levega devčaja, 7. 2. 2024, B. Finc

Slika 24: Projekt Pišem z roko, 13. 3. 2024, B. Finc

Slika 23: Prireditev ob kulturnem prazniku, 7. 2. 2024, T. G. Modrej

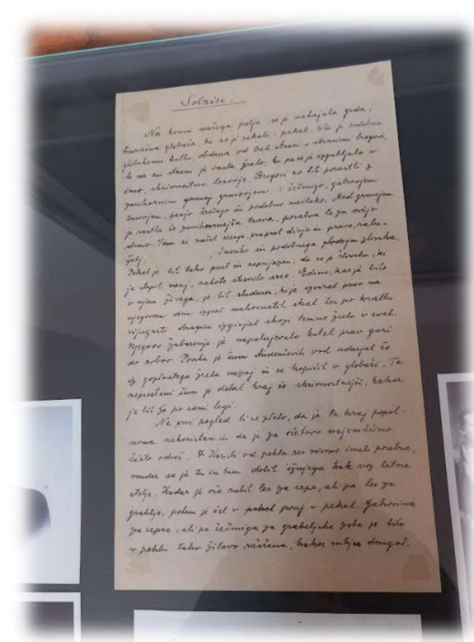

Slika 25: Portreti Prežihovega Voranca, 7. 2. 2024, B. Finc

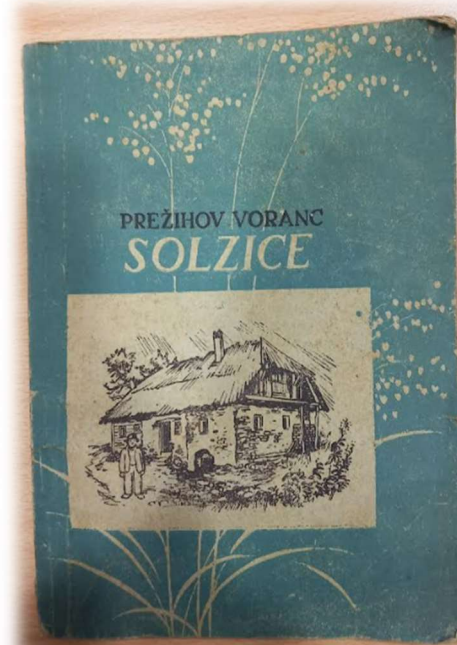
2.5 Solzice

Solzice so nastale po predlogu Vorančeve prijateljice Kristine Brenkove. Ko sta aprila leta 1942 hodila do Rožnika, sta zagledala solzice. Ob tem se je spomnil na otroštvo, ko jih je šel v Pekel iskat za mater. Prijateljici je zaupal ta spomin in le-ta mu je predlagala, da ga zapiše. Po vojni, po letu 1945, je k tej črtici dodal še deset zgodb iz otroštva. V zbirki je 11 črtic, vse črtice, razen dveh (Višja matematika, Nagrada), so avtobiografske.

Solzice so bile prvič objavljene leta 1949. Ob prvi izdaji ilustrator ni poznal solzic, zato je namesto njih upodobil materine solze. Solzice so bile prevedene v več kot deset jezikov, med njimi tudi v kitajščino, in doživele 23 ponatisov. Za zbirko je Prežih prejel Prešernovo nagrado ter prvo Levstikovo nagrado založbe Mladinska knjiga. Solzice so zadnje objavljeno pisateljevo delo.

Slika 26: Prežihov rokopis, prvi zapis Solzic, 26. 2. 2024, B. Finc

Slika 27: Prva izdaja Solzic, 27. 2. 2024, B. Finc

Literarna zgodovinarica dr. Marja Boršnik je o Solzicah zapisala:

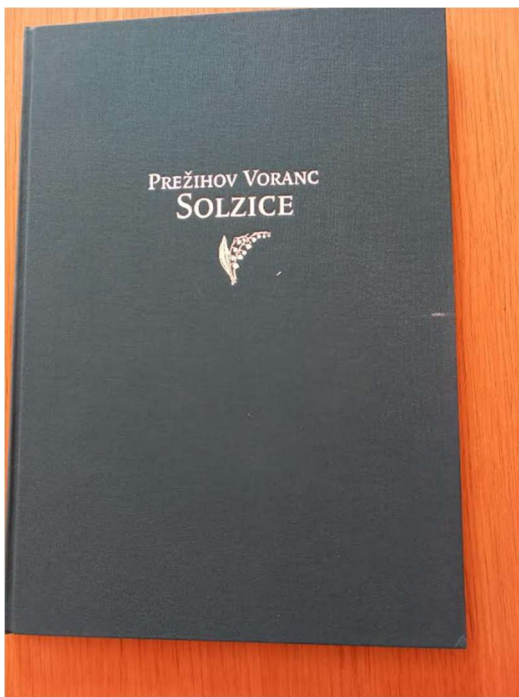
»Tako čisto in preprosto kakor Prežih v mladinski zbirki Solzice govori lahko samo, kdor se je povzpel preko življenjskih viharjev in strasti.« (https://www.prezih.net/index2_8.php)

Glede na število ponatisov so med mladimi gotovo priljubljene. Priljubljene pa so tudi med starejšimi. Šle so že skozi mnogo generacij. So tudi obvezno domače branje v sedmem razredu osnovne šole.

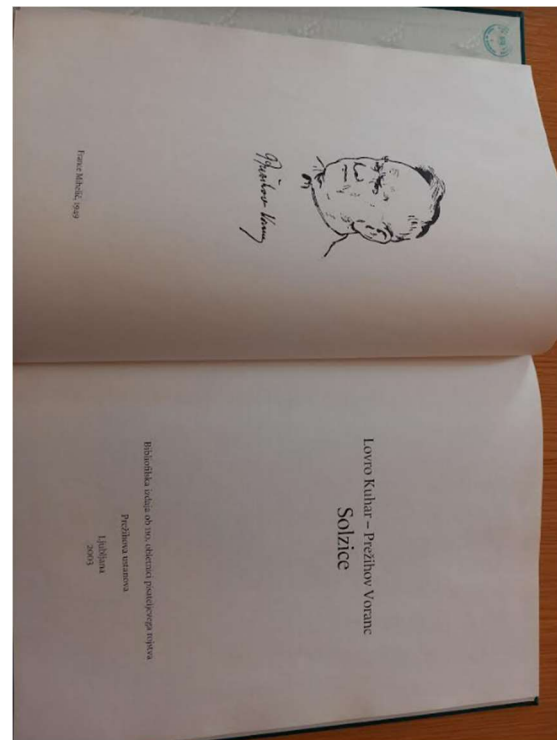
Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

Bibliofija je ljubezen do knjig, še posebej do starih in dragocenih. Bibliofilska izdaja je izdaja, pri kateri založništvo odgovori na želje in zahteve zbirateljev knjig. Zanje je značilna dragocena vezava. Ob 110-letnici rojstva Prežihovega Voranca so tudi Solzice doživele bibliofilsko izdajo. Knjigo so natisnili v 230 izvodih. Na Koroškem jo hranijo na gimnaziji na Ravnah na Koroškem in v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika.

Solzice lahko najdemo tudi na spletni strani sBiblos. sBiblos je spletna knjižnica in omogoča izposajo e-knjig učencem osnovne šole in dijakom srednje šole.

Slika 28: Bibliofilska izdaja Solzic, 26. 2. 2024, B. Finc

Slika 29: Uvodna stran bibliofilske izdaje Solzic, 26. 2. 2024, B. Finc

Slika 30: sBiblos, 12. 3. 2024, B. Finc

2.6 Povzetek črtic iz zbirke Solzice

SOLZICE

Prežihov Voranc je moral že kot zelo majhen deček pasti živino. Nekega dne mu je oče ukazal, naj gre past v jamo Pekel. Ta kraj je bil zelo strašen, temen in obdan s strmimi bregovi. Voranc se je domov vrnil objokan in prestrašen. Ko je mati uvidela, da je Pekel zanj grozen, mu je dovolila, da ne hodi več tja. Nekega dne pa je Voranc slišal mamo, kako vzdihuje, da želi solzice. Dobiti se jih je dalo le še v Peklu, a Voranc je sklenil, da bo premagal strah in mami nabral solzice. S tem jo je zelo osrečil in ganil.

Tema: premagovanje strahu zaradi ljubezni do matere

Motivi: solzice, Pekel, ovce, strah, pogum

Dialektizem	globača	čemerika	Janka
Knjižna sopomenka	brezno	čmerika	Krilo

TRI PISANKE

Vorančeva starša sta bila botra siroti. Takrat so za veliko noč otroci nosili pisanke. Ko je Voranc nosil njihovo precej revno in skromno pisanko, je na poti srečal sošolca in hčer svojega botra. Otroci so si začeli razkazovati pisanke, Vorančeva je bila najbolj skromna. Dekle je prosil, da mu da denar - krono, ki je bila del njegove pisanke, nato jo je dal v potico za siroto. Dva zeksa, ki sta bila prej v njihovem šartlju, pa je obdržal zase. Tako je svojo družino ubranil pred sramoto.

Tema: sram ob revščini

Motivi: pisanka, denar, šarkelj, pirhi, otroci

Dialektizem	cula	Skopušja	dopadla
Knjižna sopomenka	ruta (popotna, za prenašanje)	Skopuška	bila všeč

NAGRADA

Oče Lenčke in Aneja je kot drvar delal za gospodarja. Družina je morala zanj za veliko količino denarja posekati gozd. Tudi Lenčka in Anej sta z muko pomagala staršem ter tekmovala med sabo, kdo bo delo bolje opravil. Gospodar jima je obljubil lepo plačilo, če bosta pridno delala. Na koncu je oče dobil premalo denarja, otroka pa sploh nič.

Tema: trdo delo in razočaranje

Motivi: gozdarjenje, pomoč, obljuba, denar

Dialektizem	odrt (otrok)	žnodrav	čobril
Knjižna sopomenka	objokan (otrok)	smrkav	manjši ogenj

PRVI MAJ

Voranc je moral že zelo zgodaj zjutraj v hrib pasti ovce. Nekega dne, ko se je sprehajal, je opazil skupino ljudi in ker je bil plašen, se je skrtil za grm. Ker so ga ljudje opazili, je v zadregi prišel izza grma ter opazil, da so ti ljudje bogati. Med njimi je bila tudi lepa deklica, ki mu je podarila rdeč nagelj. Tega dogodka ni nikdar pozabil.

Tema: Prežihov prvi prvi maj

Motiv: nagelj, jutro, prvi maj, praznovanje

Dialektizem	bicke	ostrogovna	Derejo	pušeljc
Knjižna sopomenka	ovce	robidje	Blejajo	šopek

VIŠJA MATEMATIKA

Korej je zelo rad delal v rudniku, tam je delal tudi njegov oče. Korej je govoril mere lesa, oče pa jih je zapisoval. Nekega dne je Korej opazil, da njegov oče zapisuje večje mere, kot mu jih on govori. Ko ga je sin na to opomnil, se je oče silno razjezil. Nekega večera pa je Šepul, lesni

trgovec, povabil očeta na pogostitev. Takrat se je Koreju posvetilo, da je oče na trgovčevo željo zapisoval večje mere, da bi bilo tudi plačilo večje.

Tema: delo v rudniku

Motivi: rudnik, plačilo, les

Dialektizem	mežurkanje	halva	Knapovski	marše
Knjižna sopomenka	mežikanje	nasipina	Rudarski	suhi, medli konji

DOBRO JUTRO

Voranc je hodil v dvojezično šolo, v kateri so vse bolj poudarjali uporabo nemškega jezika. Vorancu je oče ukazal, da mora ljudi, tudi učitelje, na cesti vselej pozdraviti v slovenščini. Nekega jutra je Voranc srečal moškega, ki je bil zelo bogatega videza, deček je presodil, da je Nемеc. Voranc je premišljeval, v katerem jeziku ga naj pozdravi. Nenadoma je iz njega prišel nemški pozdrav, ko pa mu je mož odzdravil v slovenščini, je Voranc ponižan sklenil, da ne bo nikoli več izdal materne jezika.

Tema: slovenski in nemški jezik, narodna zavest

Motivi: učenje, domoljubje, pozdrav

Dialektizem	prizemnikovec	siretej	nedeljno oblečen
Knjižna sopomenka	debela palica	sirota	lepo oblečen

POTOLČENI KRAMOH

Deček po imenu Cencelj je bil ves bel in majhne, okrogle postave. Zato so mu otroci dali priimek Potolčeni kramoh, ki ga je zelo prizadel. Nekega dne so se igrali igro »piške in jastreb«, Cencelj je bil ponovno jastreb. Ko sta se z Vorancem oddaljila od ostalih otrok, sta med lovljenjem skakala čez potok. Ko je Voranc Cencelja spet poklical s slabšalnim vzdevkom, je Cencelj žalostno obsedel pod jelšo na drugi strani potoka. Voranc je prepoznal njegovo stisko.

Tako sta postala prijatelja in slednji je Cenclju obljubil, da če ga bo še kdo poklical Potolčeni kramoh, ga bo pretepel.

Tema: norčevanje in prijateljstvo

Motivi: zasmehovanje, igra, poškodba, pomoč

Dialektizem	piške	hodna obleka	šleka pac
Knjižna sopomenka	piščanci	platnena obleka	prav ti je

BOLEČINA

Voranc si je neizmerno želel, da bi šola pogorela. Nekega dne, ko je pasel ovce, je opazil, da vas gori. Zgorela je cerkev, gostilna in takrat je njegova želja postala še večja. Ko je požar opazoval še dlje časa, je ugotovil, da je pogorelo vse, le šola ne. To ga je neizmerno užalostilo.

Tema: vas gori

Motivi: šola, požar, žalost, upanje

Dialektizem	habina	parma	požganišče	saninec
Knjižna sopomenka	šiba	prostor za krmo	pogorišče	sneg

LEVI DEVŽEJ

Sosedovim otrokom je mama umrla, ko so bili še zelo majhni. Njihova nova mama jih ni marala, tudi pretepala jih je. Pogosto so se zatekali k Vorančevi družini. Njegova mati jim je vedno dala kaj kruha in suhega sadja. Včasih so dobili tudi topel obrok. Do sosedov je bila mati tako skrbna, da so se njeni lastni otroci ustrašili, da jih ima raje kot pa svoje sinove.

Tema: materina skrb za sosedove otroke

Motivi: otroci, sneg, kruh, ljubezen

Dialektizem	devžej	miznik	opeta bajta
Knjižna sopomenka	žep	rženi kruh	trda hiša

PRVO PISMO

Voranc je moral za svojega brata, ki se je šolal v Celovcu, napisati pismo. Ko je z velikimi mukami že skoraj dokončal pismo, je nanj nehote naredil packo. Čeprav se jo je zelo trudil popivnati, mu ni uspelo. Zopet pa se je zataknilo, ko člani družine niso vedeli, ali naj pri naslovu napišejo Celovec ali Klagenfurt. Mati je vztrajala pri Klagenfurtu, oče pa, ki je bil odločen Slovenec, je zahteval, da v naslovu zapiše Celovec, in njegova beseda je obveljala.

Tema: pisanje bratu

Motivi: pismo, družina, packa, prepis

Dialektizem	mežnar	ozimina	bavha	zatorej
Knjižna sopomenka	ključar	jeseni sejano žito	belkasta krava	zato

AJDOVO STRNIŠČE

Vorančeva babica je na strnišču žela ajdo. Polje je bilo zelo lepo, na njem so se prelivale jesenske barve. Voranc se je zavedal, da babica pri delu močno gara. Rekel ji je, naj gre domov in se spočije, saj je že stara in težko dela. Babica pa je vztrajala pri delu in mu rekla, da letos zadnjič žeje. Nekaj tednov po tem je res umrla.

Tema: babica žeje ajdo, minljivost

Motivi: babica, polje, žetje, ajda, skrb, delo, smrt

Dialektizem	roda (zemlja)	steblovje	neznatna
Knjižna sopomenka	nerodovitna, suha (zemlja)	stebila	mala, zanemarljiva

Predmet naše raziskovalne naloge res niso bili dialektizmi. Ker pa je koroški pisatelj znan po tem, da želi bralcu približati koroško pokrajino, to naredi z uporabo koroških dialektizmov. S tem ponazori živost koroškega narečja. Po naključju smo izbrali nekaj dialektizmov iz vsake črtice, za lažje razumevanje pa smo pripisali še knjižno sopomenko.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Postopek in metode dela

V okviru raziskovalne naloge smo želeli na 2 od 4 zastavljenih raziskovalnih vprašanj odgovoriti s pomočjo intervjuja. To sta naslednji raziskovalni vprašanji.

- Ob kakšnih situacijah in doživetjih se pri bralcih različnih generacij vzbujajo enaka ali podobna čustva, kot jih najdemo v izbranih Prežihovih Solzicah?
- Kako se spreminjajo vrednote, prepoznane v izbranih Solzicah, skozi čas – pri bralcih različnih generacij?

Pri tem smo upoštevali naslednjo opredelitev pojma čustvo, ki smo jo našli v SSKJ na portalu Fran: Čustvo je »duševni proces ali stanje, ki je posledica odnosa med človekom in okoljem«. (<https://fran.si/iskanje?View=1&Query=%C4%8Dustvo>) Za boljše razumevanje smo jo dopolnili še s tem: »Čustva so duševni procesi ali stanja, ki odražajo človekov vrednostni odnos do zunanjega sveta ali samega sebe. Sprožijo se v situacijah, ki se nam zdijo pomembne.« (<https://www.psihoterapija-ordinacija.si/osebnost-in-odnosi/slovar-custev>)

Pri pojmu vrednota smo se držali opredelitve, ki smo jo prav tako našli v SSKJ na portalu Fran: Vrednota je to, »čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost«. (<https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=vrednota>)

Ker smo želeli pridobiti informacije o osebnih izkušnjah, čustvovanju in razumevanju, smo kot raziskovalno metodo uporabili intervju in ne npr. ankete. Izvedli smo polstrukturiran intervju. Osnovna vprašanja so bila vnaprej pripravljena, pri sami izvedbi intervjuja pa smo zastavljali podvprašanja. Intervjuje smo posneli na diktafon in odgovore kasneje prepisali.

Za dve različni generaciji smo pripravili dva različna vprašalnika. Razlike so majhne, razlikujejo se v vikanju in pri spraševanju po spominih starostnikov ter doživetjih sedmošolcev. Ker bi bilo moteče, če bi vstavljali obe vprašanji pri vsaki črtici, so zapisana samo vprašanja za starostnike. Oba vprašalnika pa sta v prilogah.

Skupaj smo intervjuvali le 16 informatorjev, da količina posnetega materiala ne bi bila preobsežna za obdelavo. Vodstvo Koroškega doma starostnikov smo prosili za mešano skupino, a so se odzvale le ženske.

Na Osnovni šoli Šmartno pri Slovenj Gradcu smo intervjuvali 8 sedmošolcev, starih 12 let, med njimi so bila 3 dekleta in 5 fantov. Intervjuje smo na šoli opravili 20. in 22. februarja 2024. Za intervju starejše generacije smo se dogovorili z vodstvom Koroškega doma starostnikov, in sicer podružnične enote Slovenj Gradec. Na tej lokaciji smo 27. 2. 2024 intervjuvali 8 oskrbovank, starih 79–97 let.

Sledi seznam informatorjev:

- Voranc Britovšek, 12 let
- Anej Kac, 12 let
- Jure Kac, 12 let
- Gal Konečnik Ivešić, 12 let
- Anej Laure, 12 let
- Ula Padovnik, 12 let
- Urška Perše, 12 let
- Ajda Serušnik, 12 let
- Majda Borovnik, otroštvo preživela na vasi, 90 let
- Maja Gregorič, otroštvo preživela v mestu, 79 let
- Helena Janžekovič, otroštvo preživela na vasi, 91 let
- Marica Koren, otroštvo preživela na vasi, 84 let
- Marija Koritnik Bizjak, otroštvo preživela v mestu, 79 let
- Marija Lakovšek, otroštvo preživela na vasi, 86 let
- Frančiška Novak, otroštvo preživela v mestu, 97
- Pavla Perić, otroštvo preživela v Srbiji, v mestu, 87 let.

Z intervjujem smo se omejili na 4 izbrane črtice, to so: Solzice, Dobro jutro, Potolčeni kramoh in Ajdovo strnišče. Na vprašanja za vsako posamezno črtico so odgovarjali 4 informatorji, od tega 2 učenca in 2 predstavnici starejše generacije. Nato smo naredili analizo intervjujev za vsako črtico posebej in na koncu strnili ugotovitve za vse skupaj.

3.2 Solzice

V črtici Solzice Prežih opisuje različna, predvsem manj prijetna čustva, kot so: stiska, strah, groza, obup, pa tudi pogum, ljubezen in zmagoslavje. Strah pred Peklom je občuten tudi v povedi: »Ob besedi Pekl me je spet streslo.« (Prežih, 2000, str. 24) V črtici opazimo tudi vrednote, kot so resnica, ljubezen do matere, delo ter žrtvovanje. Na podlagi teh ugotovitev smo informatorjem postavili vprašanja, zapisana spodaj.

3.2.1 Intervjuji

1. Voranca je bilo groza globače, ki so ji rekli Pekl. Česa pa ste se vi bali kot otrok? Ste ta strah premagali? Kako?

- Gal Konečnik Ivešič, 12 let: »Zelo sem se bal duhov, predvsem zaradi sanj. Sčasoma sem ta strah premagal tako, da sem o tem nehal razmišljati.«

- Anej Kac, 12 let: »Ko sem bil majhen, sem se zelo bal klovnov. Ta strah mi je povzročila grozljivka. Ponoči me je bilo zelo strah, od tega sem se zbudil in šel spat k staršem. Strah sem premagal sčasoma. Ker pa so starši v šoli veliko pričakovali od mene, sem se bal tudi, da bi jih razočaral. Sčasoma sem videl, da ni tako težko in da mi bo uspelo, če se potrudim.«

- Maja Gregorič, 79 let: »Bala sem se temnih prostorov, na primer kleti, tudi prostorov, kjer še ni bila prižgana luč. Imela sem tudi strah pred zaprtimi prostori, torej klavstrofobijo, ki me spremlja še danes. Zato so bila težavna dvigala pa tudi vožnja z letalom. Tudi v temi mi še zdaj ni prijetno, saj rada vidim, kakšen je prostor, v katerem sem, in se potem lažje prilagodim.«

- Helena Janžekovič, 91 let: »Pri sosedu so govorili, da za njihovim hlevom straši. Tega smo se bali vsi, otroci in starši, in tam nismo nikoli hodili. Za hlevom, na hribu naj bi nekdo strašil z lučjo.«

2. Voranc je zapisal, da menda še ni bil star šest let, ko mu je oče nekega dne ukazal, naj žene past v Pekl. Je bilo v vašem času običajno, da so toliko stari otroci pasli ali opravljali podobna dela? Kakšna dela ste morali vi opravljati v otroštvu?

- Gal Konečnik Ivešič, 12 let: »Zame ni običajno, da bi moral opravljati takšna dela, saj že vstajati ne bi mogel tako hitro. Jaz moram doma sesati, odnašati smeti, moram pa tudi opraviti domačo nalogo in se učiti.«

- Anej Kac, 12 let: »Ko sem bil majhen, opravil nisem imel. Zdaj jih že imam nekaj, vendar ne takšnih, ki bi jih moral opravljati vsak dan. Pomivati moram posodo, pokositi travo in odnašati smeti. Redno pa moram tudi opraviti domačo nalogo in se učiti.«

- Maja Gregorič, 79 let: »Meni nikoli ni bilo potrebno opravljati opravil. Živeli smo v bloku, mama ni bila zaposlena, saj se je ravno končala vojna. Bila sem tudi bolj razvajena. Mama je bila pred vojno šivilja in me je želela naučiti šivati, vendar tega nisem želela. Babica me je naučila kvačkati. Ko sem bila v osnovni šoli, je bila mama v zdravilišču, saj je bila bolna. Zato sem morala jaz kuhati za naju z očetom in sem precej hrane zažgala. Fizika, ki sem jo študirala, me je veliko bolj zanimala kot hišna opravila.«

- Helena Janžekovič, 91 let: »Mi smo pasli, imeli smo eno svojo kravo, po pouku pa smo morali pasti tudi sosedove krave. Morali smo tudi pospravljati hišo. Živeli smo v majhni hiši z mamo in dedkom. Ko smo bili starejši, smo morali pomagati pri drugih kmetih. Pri sosedu otrokom ni bilo potrebno veliko delati, pri nas doma smo morali najbolj delati.«

3. Vorančev oče ve, da se njegov šestletni sin Pekla boji, kljub temu ni bilo usmiljenja. Ste morali tudi vi na vsak način ubogati starše ali so bili kaj bolj popustljivi?

- Gal Konečnik Ivešič, 12 let: »Tudi jaz vedno ubogam svoje starše, razen če ni moj dan in bi rajši počel kaj drugega. Takrat se lahko s starši dogovorim, da delo opravim drugič.«

- Anej Kac, 12 let: »Ko je živel še samo moj najstarejši brat, so bili starši zelo strogi, pri srednjem bratu so bili že bolj popustljivi, pri meni pa jim je že skoraj vseeno, če jih ubogam ali ne, in mi pustijo veliko več.«

- Maja Gregorič, 79 let: »Mojega očeta ni bilo veliko doma, zato sem bila bolj povezana z mamo. Ona je pri svojih zahtevah vztrajala, tudi oče ni bil preveč popustljiv. Oba sta se prilagajala mojim zmožnostim in nista pričakovala nekaj, česar ne bi zmogla.«

- Helena Janžekovič, 91 let: »Pri nas je bilo zelo strogo, starši niso bili popustljivi. Karkoli so rekli – obdelovanje vrta, pobiranje krompirja – smo morali storiti.«

---

4. Zaradi ljubezni do matere se je majhen pobič podal po solzice v Pekel. Mama ga je v zahvalo narahlo pobožala. Kako pa ste vi svojim staršem pokazali ljubezen ali pa oni vam?

- Gal Konečnik Ivešič, 12 let: »Večkrat si povemo, da se imamo radi. To pokažemo tudi ob praznikih, ko si prinesemo darila. Jaz staršem kupim darila, mami tudi vrtnico. Ljubezen pokažemo tudi s skupnim preživljanjem prostega časa.«

- Anej Kac, 12 let: »Zelo pomembna nam je hrana. Če smo zelo pridni, nam mama naredi pico in smo vsi veseli. Pomembni so nam pa tudi objemi. Ob nedeljah gremo skupaj na sprehode in smo več skupaj.«

- Maja Gregorič, 79 let: »Čutila sem, da smo povezani in da me imata rada. Onadva se med sabo nista razumela, večkrat je bilo obdobje, ko nista govorila drug z drugim in sem bila jaz most med njima. Od njiju sem se naučila, da moraš na človeka gledati glede na to, kakšen je, ne od kod je.«

- Helena Janžekovič, 91 let: »Mama je imela najstarejšo in najmlajšo hčerko raje kot ostale. Ni jima bilo treba delati, starejši je pustila, da je šla drugam. Pri nas ni bilo navade, da bi se objemali. Po smrti babice nismo imeli koga, ki bi nam pokazal ljubezen.«

3.2.2 Analiza intervjujev

Opazimo lahko, da so se vsi informatorji kot otroci nečesa bali. Nekateri so se bali duhov, vzroki za to so različni, od filmov do pripovedi starejših, ki so verjeli, da straši. Na vse je imela vpliv tudi tema, ki je strah pogosto povečala. Ugotovili smo, da je strahove iz otroštva večina informatorjev premagala. Opazili smo tudi, da je v večini primerov bila v otroštvu ljubezen med njimi in starši pomembna, pomembno pa jim je bilo tudi izkazovanje ljubezni. Pri mlajši generaciji si to, da se imajo radi, povedo. Starejši pa so to bolj čutili.

Prepoznali smo, da večini informatorjev v zgodnjem otroštvu ni bilo potrebno garaško delati, kot so na podoben način delali otroci v Prežihovih Solzicah. Otroci v družini gospe Helene so bili edini med sosedi, ki so morali vedno tako trdo delati. Ugotovili smo, da tudi, ko so bili informatorji nekoliko starejši, v večini niso imeli tako pomembnih in rednih zadolžitvev. Današnji otroci morajo poskrbeti predvsem za šolske obveznosti in enostavnejša hišna opravila. Izvedeli smo, da so vsi starši informatorjev zahtevali ubogljivost, pri nekaterih bolj kot pri

drugih. Izvedeli smo tudi, da se je v eni družini zahteva po ubogljivosti sčasoma zmanjšala. V eni družini starejše generacije pa je bila zahteva po ubogljivosti brezpogojna.

Ugotovili smo, da se je življenje v času Prežiha nekoliko razlikovalo od življenja v času, ko so bili upokojnenci še otroci, je pa gotovo zelo drugačno od časa sedmošolcev, torej mladih. Vsem trem starostnim skupinam je skupno to, da imajo nek odnos do dela, čeprav so v starih časih že kot otroci delali več, predvsem pa fizično napornejša dela kot današnji mladostniki. Skupna jim je tudi ljubezen do matere in to, da je treba starše spoštovati. Nekoč se s starši v znak ljubezni niso toliko objemali. V času Prežiha so morali vedno ubogati starše, čeprav so imeli velike zahteve, sčasoma pa so se zahteve staršev prilagodile glede na sposobnosti otrok.

Že če primerjamo otroštvi upokojenk Maje in Helene, lahko ugotovimo, da je bilo v takratnem času življenje otrok precej različno. Medtem ko je gospa Maja preživljala dokaj mirno otroštvo, je gospa Helena trdo delala za svojo družino. Tudi njuni starši so imeli do njiju precej drugačen odnos. Helenini starši so bili precej neusmiljeni, Majini pa prilagodljivi. Je pa med njima tudi 12 let razlike v starosti.

Gospa Maja je v otroštvu živela v mestu, gospa Helena pa na vasi. Pri gospe Heleni so imeli pet otrok, gospa Maja pa je bila edinka. Zaradi manjšega števila otrok je bilo verjetno pri gospe Maji lažje, očitno je tudi, da so bili njuni starši zelo različni tako glede čustvovanja kot tudi vrednot. Sedaj je življenje družin lažje kot v preteklosti, imajo tudi manj dela doma. Tako se bolje razumejo med sabo. Pri družinah, kjer je bilo toliko dela, je bilo življenje pač trše.

Če primerjamo življenje sedmošolcev, ugotovimo, da imata precej podobno otroštvo. Oba imata nekaj zadolžitev, kamor sodijo tudi šolske naloge. Obema je skupno preživljanje prostega časa pomemben pokazatelj ljubezni.

V prihodnosti bo verjetno še marsikaj drugače. Družine bodo še bolj opuščale opravila v hiši in na kmetiji, njihova dela bodo prevzele razne naprave. Včasih so verjetno vseeno več časa preživeli skupaj, saj jih je družilo delo.

3.3 Dobro jutro

V tej črtici opazimo različna čustva, kot so: poniževanje, spoštovanje, nemir, sram, krivda, olajšanje. V njej so tudi vrednote, na primer narodna zavednost, domoljubje, ljubezen do slovenščine. Na podlagi teh ugotovitev smo informatorjem postavili vprašanja, zapisana spodaj. Vprašanje o narečju smo vključili, ker je bilo svoj čas narečje v šolah obravnavano kot manjvredna zvrst jezika. Informatorjem nismo zastavili vprašanja o sramu, ampak o obžalovanju zaradi nekega dejanja, ker smo domnevali, da ljudje ne govorijo radi o dejanjih, ki se jih sramujejo.

3.3.1 Intervjuji

1. Vorančev oče je od sina je zahteval, da obiskuje uro slovenskega pouka in da na cesti pozdravlja slovensko, čeprav to s strani takratne oblasti ni bilo zaželeno. Kakšen je bil odnos do slovenskega jezika v vašem otroštvu in kakšen je bil odnos do narečja?

- Urška Perše, 12 let: »Meni je to, da govorimo slovensko, pomembno, saj nas ni veliko, in lahko, če ne govorimo več slovenščine, naš jezik izgine. Vdiranje angleščine v vsakdanji pogovor me včasih zmoti, saj včasih teh besed niti ne razumem. Do narečja nimam posebnega odnosa, če pa sošolci nekatere besede pogosto uporabljajo, jih začnem uporabljati tudi jaz.«

- Voranc Britovšek, 12 let: »Knjižno slovenščino uporabljam samo v šoli, doma pa govorim v narečju in uporabljam tudi veliko angleščine. To mam precej moti. Pri pisanju sporočil na telefonu po navadi vse pišemo z malo začetnico in brez vejice. Na začetku mi je bilo takšno pisanje težje, zdaj pa ne več. Svojega narečja se ne sramujem, tudi ko sem v drugem okolju.«

- Majda Borovnik, 90 let: »Hodila sem v nemško šolo, doma pa smo vedno govorili slovensko. Oče je bil tudi proti besedam, prevzetim iz nemščine. Narečja pri nas nismo poznali, slovenščina pa nam je bila pomembna, starši so zahtevali vsaj približno pravilno slovenščino.«

- Frančiška Novak, 97 let: »Mene so nemški znaki in napisi med okupacijo po Sloveniji zelo motili, pa tudi obvezne ure nemščine. Še duhovnike, Meška in Sokliča, so izgnali, če so bili zavedni Slovenci. Maše so bile tako v latinščini. Vse to me je zelo, zelo motilo, zato sem delala za partizane, bila sem kurirka.«

---

2. Voranc opisuje, kako sta se v njem borila šolska vzgoja in domača vzgoja. Bil je v hudi stiski, kako pozdraviti tujca. Ste bili tudi vi kdaj v stiski zaradi tega, ker so v šoli od vas zahtevali nekaj drugega kot doma?

- Urška Perše, 12 let: »Včasih, ko smo kje na izletu, pozdravim narečno, včasih tudi pretiho, kar mojo mamo zmoti. Težav, da bi starši od mene želeli drugače kot v šoli, nikoli nisem imela.«

- Voranc Britovšek, 12 let: »S tem nikoli nisem imel problemov, saj so starši vedno rekli, naj ubogam v šoli in naredim tako, kot rečejo.«

- Majda Borovnik, 90 let: »Doma nas niso učili, naj pozdravljamo nemško, pomembno pa je bilo le, da lepo pozdravimo. V šoli so bili večinoma nemški učitelji, ki so bili v glavnem zelo dobri in prijazni. Imeli pa smo tudi dve slovenski učiteljici. Ena je bila zelo prijazna in je z nami na skrivaj govorila slovensko, pred drugimi si seveda ni upala. Druga pa nas je tepla in bila zelo stroga, tudi zadržana nemškutarka. Nikoli nismo imeli težav s tem, da smo na ulici pozdravljali slovensko.«

- Frančiška Novak, 97 let: »Ko sem hodila v šolo, je bilo še vse slovensko, ko pa se je vojna začela, sem nehala hoditi v šolo, zato nisem imela takšnih težav. Po koncu vojne smo bili zelo veseli, ko smo videli, da je spet vse slovensko. Bili smo tako srečni, ko se je vojna končala. Skoraj vsi smo bili zelo zavzeti za slovenski jezik.«

3. Ko je Voranc gosposko oblečenega človeka pozdravil po nemško, je dobil težko lekcijo. Bilo ga je neznansko sram, da je zatajil samega sebe, svoj rod in svoj dom. Ste bili kdaj kot otrok v položaju, da ste hudo obžalovali svoje dejanje?

- Urška Perše, 12 let: »Hudega obžalovanja nisem pogosto občutila, bilo pa mi je žal, če sem kaj nesramnega rekla.«

- Voranc Britovšek, 12 let: »Da, sem, ampak tega, kaj sem storil, ne bi povedal. Bilo mi je zelo težko, sestra je to, kar sem naredil, povedala staršem. Potem sem bil kaznovan, iz tega pa sem se tudi naučil boljšega ravnanja.«

- Majda Borovnik, 90 let: »Nekoč, ko sem hodila po cesti, sem videla oficirja. Vedela sem, da ga moram pozdraviti, nisem pa vedela, kako. Odločila sem se, da bo bolje, če pozdravim nemško. Ko sem ga pozdravila, sem ugotovila, da ni oficir, lepo je odzdravil, nato pa sva šla vsak svojo pot. Kot posledice svojega dejanja nisem ničesar obžalovala.«

- Frančiška Novak, 97 let: »Nas so vedno učili, da moramo pozdravljati. Po vojni, ko smo že vedeli, kdo je nemčur in kdo Slovenec, smo tiste, ki so bili za Nemce, nehali pozdravljati, kar ni bilo najbolj prav.«

4. Ko je Voranc čisto jasno spoznal, kaj hoče, se je v mislih zarekel, da nikdar več ne bo izdal svojega rodu. Ste se vi kot otrok zavedali narodne identitete? Je bilo to za vas pomembno, da ste Slovenka/Slovenec?

- Urška Perše, 12 let: »Meni je pomembno, da sem Slovenka, pomemben mi je tudi slovenski jezik, saj vem, da ni tako pogost.«

- Voranc Britovšek, 12 let: »Moja narodnost mi je všeč in sem vesel, da sem Slovenec. Čeprav vsi pravijo, da je Slovenija zelo lepa, se po tem, ko že tako dolgo živiš tukaj, počasi naveličaš. Če pa bi šel v tujino, bi vseeno ohranjal stik s Slovenijo in slovenščino.«

- Majda Borovnik, 90 let: »Takrat o svoji narodnosti nismo govorili in mi to, da sem Slovenka, ni bilo pomembno. Šele z leti sem ugotovila razliko med Slovenci in drugimi narodi ter se začela zavedati svoje narodnosti.«

- Frančiška Novak, 97 let: »Zelo mi je bila pomembna slovenska narodnost, zato sem začela delati za partizane.«

3.2.2 Analiza intervjujev

Ko smo analizirali odgovore glede čustev, smo ugotovili, da nihče izmed informatorjev ni doživljal stiske, ker bi od njega v šoli zahtevali drugačno vedenje kot pa doma. Domača vzgoja pri obeh mlajših informatorjih podpira delovanje šole, tudi v šoli ne čutita nasprotovanja vrednotam, ki sta jih prinesla od doma. To je popolnoma drugačna situacija kot pri Prežihu. Trije informatorji so navedli, da ne obžalujejo posebno kakšnega svojega dejanja, le en izmed njih je huje obžaloval svoje dejanje. Zavedamo se, da je lahko o takšnih stvareh neprijetno govoriti.

Ugotovili smo tudi, da je vsem informatorjem slovenski jezik pomembna vrednota in ga cenijo. Presenetilo pa nas je, da se je le eden izpostavil, da se ne sramuje svojega narečja tudi v drugih okoljih, ostalim pa narečje ne pomeni kaj posebnega. Izvedeli smo tudi, da se vsi, razen gospe Majde, že iz otroštva ponosno zavedajo svoje narodnosti.

Opazili smo, da vsi, tako mladi in starejši, kot tudi Prežih, cenijo svoj narod in tudi svoj jezik.

Opazili smo tudi, da sta obe upokojenki iz družin, kjer so starši cenili slovenščino. Upokojenki pa sta imeli zelo različen odnos do narodnosti, gospa Frančiška jo je od otroštva naprej zelo cenila, gospa Majda pa se je ni zavedala in ji ni bila pomembna. Gospa Frančiška se je po vojni, tako kot njena okolica, upirala nemškimi privržencem in jih je nehala pozdravljati.

Oba sedmošolca cenita svoj jezik, prav tako tudi narod. Narečje je bolj pomembno le Vorancu. Vdor angleškega jezika opazita oba sedmošolca, Urško to moti, pri Vorancu to najbolj moti njegovo mamo. Opazili smo, da so pri upokojenkah doma precej cenili slovenščino in niso želeli, da v vsakdanjem pogovoru uporabljajo nemške besede. Verjetno so do nemščine imeli takšen odpor zaradi nemške okupacije. Po vojni se je ta odpor še povečal.

Ugotovili smo, da narečje nima pomembnejšega odziva pri informatorjih. Za Prežiha pa je značilno, da je domače besede svojega okolja spretno vgradil v svojo pisateljsko delo. Sčasoma so se zahteve staršev poenotile z zahtevami učiteljev, večina staršev pa tako ali tako zahteva, da otroci ubogajo učitelje.

V prihodnosti bodo verjetno narečja še hitreje izginjala, vdor angleščine je občuten že sedaj. Pa tudi slovenska narodnost večini ljudi pomeni veliko manj kot v povojnem času, saj se ne zaveda, kako pomembna je svoboda in kakšno srečo imamo, da se lahko izrazimo kot Slovenci, saj to nekoč ni bilo mogoče.

3.4 Potolčeni kramoh

V tej črtici opazimo zelo različna čustva: zasmehovanost, ponižanost, sramoto, pogum, borbenost, sočutje, maščevalnost, usmiljenje. V njej najdemo tudi več vrednot, kot so prijateljstvo, ljubezen, posmehovanje kot »antivrednoto« ter vrednoto, ki jo prepogosto jemljemo za samoumevno – imeti starše. Glede na ugotovljeno smo informatorjem postavili naslednja vprašanja.

3.3.1 Intervjuji

1. Cencelj je bil sirota brez staršev in rejnec. Kako se je godilo otrokom brez staršev ali pa rejncem v času vašega otroštva?

- Ula Padovnik, 12 let: »Zdi se mi, da zdaj z rejenci in s posvojenimi ravnajo lepše, kot so včasih. Zdaj nadomestni starši zanje skrbijo kot za svoje otroke. Godi se jim bolje, kot se jim je nekoč. Včasih pa so posvojene otroke starši videli zgolj kot strošek, problem.«

- Jure Kac, 12 let: »Mislim, da je zanje dobro poskrbljeno s strani socialnih organizacij in družin, ki jih imajo rade. Godi se jim bolje kot nekoč, menim pa, da sošolci nanje vseeno gledajo malo drugače kot na ostale.«

- Pavla Perić, 87 let: »V našem času so otroci brez staršev morali iti k neki družini delat, služiti. Posvojeni otrok ni imel tako urejenih oblačil, kot so jih imeli domači otroci. Godilo se jim je slabše kot drugim.«

- Marija Koritnik Bizjak, 79 let: »Ko sem bila mlajša, sirot nisem poznala, ko pa sem bila na učiteljišču, jih je bila polovica iz nepopolnih družin, veliko zaradi vojne. Mojo mamo so poslali na prisilno delo v Kočevje, mene pa so dali v dom, kamor so poslali še druge otroke. Tja so me poslali, ko sem bila še dojenček, kasneje sem bila v rejništvu. Tam so z mano lepo delali, moja mama pa je včasih prišla na obisk.«

2. Prežih pravi, da je bila v njihovem kraju grda navada, da so si ljudje dajali vzdevke, ki so se jih potem držali celo življenje. Je bila v vašem času tudi takšna navada? Kakšni so bili ti vzdevki, duhoviti, domiselni, žaljivi?

- Ula Padovnik, 12 let: »Ne, mi nimamo te navade. Ko pa sem bila mlajša, sem v bloku z glavo trčila v zid in ga poškodovala. Začeli so mi govoriti, da imam čelado namesto glave, saj nisem jokala. Najprej mi je bilo to všeč, sčasoma pa sem se naveličala.«

- Jure Kac, 12 let: »Večinoma se kličemo po priimkih, morebitni vzdevki pa vseeno niso žaljivi. Tudi na spletu in v igricah si sami dajemo vzdevke, kar se mi zdi dobro, saj s tem ne izdamo identitete. Ti vzdevki so večinoma šaljivi.«

- Pavla Perić, 87 let: »Da, pri nas so si veliko dajali vzdevke, bili so si zelo različni, v našem razredu pa vseeno nismo imeli takšnih vzdevkov. Večina vzdevkov, ki so si jih dajali, je bila žaljivih. Največ so si jih dajali otroci s podružnic.«

- Marija Koritnik Bizjak, 79 let: »V šoli nismo imeli te navade, niti v nadaljnjem šolanju. Ko smo se nekoč obmetavali v učiteljišču, sem se zelo na hitro izmuznila, zato so me začeli klicati Mače, torej mačka. Dedek me je klical tudi Čeru, saj sem se vedno kam neopazno prislonila.«

3. Vrstniki so Cenclju nadeli posmehljiv, žaljiv vzdevek. Ste tudi vi kdaj občutili zasmehovanje s strani vrstnikov ali pa ste bili priča takšnemu početju?

- Ula Padovnik, 12 let: »Da, včasih so se veliko posmehovali sošolcu, ki je bil malo drugačen. Govorili so mu, da je majhen in nepomemben.«

- Jure Kac, 12 let: »Nekatere zasmehujejo zaradi učnih težav, pogosta tarča so pa tudi bolj mirni učenci. V našem razredu to sicer ni problem, se ne zasmehujemo.«

- Pavla Perić, 87 let: »Večkrat smo bili priča zasmehovanju, ampak smo večinoma stopili stran in se nismo vmešavali v te zadeve. Večinoma so bili začetniki zasmehovanja bogati otroci.«

- Marija Koritnik Bizjak, 79 let: »Da, ampak sem bila vedno na strani tistega, ki so se mu posmehovali. Enkrat se je name spravila sošolka, ker sem vedno nosila ene in iste hlače, ki so jih naredili doma. Bila pa je ljubosumna name, ker sem vedno posojala domačo nalogo sošolcem in so me imeli radi.«

4. Mali Voranc je začutil Cencljevo neizmerno bolečino in se mu je majhen beli deček močno zasmilil. Se je tudi vam kakšen vrstnik iz srca zasmilil in ste mu skušali pomagati?

- Ula Padovnik, 12 let: »Na morju je moj bratec spoznal starejše otroke, ki so mu rekli, naj spleza na visoko skalo. Jaz sem to videla in bratcu pomagala. Nisem mu pustila, da bi se še družil z njimi, čeprav se je njemu to zdelo smešno. Kasneje so se mu prišli opravičit.«

- Jure Kac, 12 let: »Po navadi, ko sošolec dobi slabo oceno, ga je treba potolažiti in mu povedati, da mu bo uspelo, ter mu tudi pomagati pri učenju.«

- Pavla Perić, 87 let: »Da, velikokrat so se mi otroci zasmilili in sem jim poskušala pomagati.«

- Marija Koritnik Bizjak, 79 let: »Da, vedno, ko sta se dva tepla, sem ju skušala spraviti narazen, ju pomiriti in potolažiti žrtev. To je nekaj, kar počnem celo življenje in bi to storila tudi zdaj.«

3.3.2 Analiza intervjujev

Opazili smo, da so se vsi informatorji srečali z zasmehovanjem, predvsem kot opazovalci. Do tega so imeli različen odnos, nekateri so se postavili za žrtev zasmehovanja oziroma so jo skušali potolažiti. V razredu gospe Pavle, ki je nekaj časa živela v Prežihovi bajti, so imeli navado, da ostanejo stran od nesramnega početja, gospa Marija pa je bila na strani tistega, ki se

je spravljal na druge. Opazili smo tudi, da se je vsem kdo kdaj vsaj malo zasmilil in so skušali pomagati.

Informatorji menijo, da je v današnjem času za sirote poskrbljeno lepše kot nekoč. Včasih so bili pri rejnikih odveč in so z njimi ravnali grše kot z lastnimi otroki. Včasih je bilo dajanje priimkov oz. vzdevkov pogostejše kot danes. Očitno se je ta navada krepko držala še nekaj časa po Prežihu prav v njegovem domačem kraju. V današnjem času se otroci pogosto kličejo po priimkih, še posebej, če sta v enem razredu dva z istim imenom.

V vseh treh generacijah, torej pisateljevi generaciji, generaciji starostnikov in generaciji mladostnikov, se opazi empatija. Vsi informatorji so večkrat občutili potrebo po tem, da pomagajo tistemu, ki je v težavah – prav tako kot Prežih. Se pa opazi, da sta posvojitev in rejništvo zelo oddaljena od današnje generacije. Obema sedmošolcema je bilo najprej potrebno razložiti, kaj rejništvo sploh je.

Obe upokojenki imata izkušnje z rejništvom. Gospa Marija je v odraslih letih poznala kar veliko sirot. Obe gospe sta se srečevali z vzdevki, gospa Marija jih je imela kar nekaj. Nobena izmed njiju pa se z vzdevki ni srečevala v razredu. Imeli sta različen pogled na zasmehovanje, gospa Pavla se je dogajanju raje izogibala, gospa Marija pa je žrtvam skušala pomagati.

Ula in Jure ne poznata koga, ki bi bil posvojen ali v rejništvu, strinjata pa se, da je danes za sirote boljše poskrbljeno kot nekoč. Z vzdevki njuna generacija nima težav, Jureta pa sošolci kličejo po priimku. Oba sta že bila priča zasmehovanju, otrokom, ki so bili žrtev takšnega ali podobnega početja, pa sta poskušala pomagati.

Empatija informatorjev je kljub starostni razliki približno enaka, torej lahko ugotovimo, da so ljudje po srcu še vedno enaki. Glede na to, da je sočutje do šibkejših ostalo skoraj enako, kot je bilo v času Prežiha, se nam zdi, da bo tako tudi v prihodnosti. Glede na upad vzdevkov skozi čas menimo, da se bo čez nekaj let njihovo število še zmanjšalo.

3.5 Ajdovo strnišče

V tej zadnji črtici, ki jo obravnavamo, najdemo zelo različna čustva: sočutje, krivda, ljubezen, spokojnost, bolečina. Našli smo tudi naslednje vrednote: delo, lepota narave, ljubezen do babice, minljivost. Čeprav ima črtica izpostavljeno temo minljivosti in smrti, smo se

vprašanjem v to smer izognili. Na podlagi teh ugotovitev smo informatorjem postavili spodnja vprašanja.

3.4.1 Intervjuji

1. Prežih pravi, da ljudje, ki niso s poljem povezani, gledajo na lepoto narave drugače kot tisti, ki vse življenje delajo na njem. Ste vi v otroštvu opazili lepoto narave, kaj pa ljudje okoli vas?

- Anej Laure, 12 let: »Da, naravo cenim in se v njej veliko gibljam. Brez nje ne bi mogli živeti. Nekateri narave ne opazijo in jo onesnažujejo. Tudi moja družina je povezana z naravo, dedek se ukvarja z gozdarstvom. Kmetje na naravo prav gotovo gledajo drugače kot pa turisti.«

- Ajda Serušnik, 12 let: »Jaz opazim, da je narava lepa, verjetno pa tega tisti, ki so iz mesta, ne opazijo, saj z naravo niso obkoljeni. Oče me je naučil, da jo moram spoštovati. Tudi sošolci opazijo naravo in radi hodijo na sprehod tja.«

- Marija Lakovšek, 86 let: »Pri nas smo bili zelo povezani z naravo, živeli smo blizu gozda in veliko hodili po borovnice. Večkrat smo videli tudi srne in veverice, ko so prišle iz gozda. Turisti so naravo doživljali povsem drugače kot kmetje.«

- Marica Koren, 84 let: »Da, opazila sem lepoto narave. Njeno lepoto lahko sprejmemo ali pa zavržemo. Z mamami sva skupaj hodili na polje, dopoldan in popoldan. Orali sva s kravami. Zelo mi je bilo všeč predvsem sadno drevje, ko je cvetelo. Žela sem žito, pomagala sem pri spravilu koruze, repe in pese.«

2. Vorančeva osemdesetletna babica je sama žela ajdo. Kako je bilo z delom starejših v vašem otroštvu? So delali za preživetje, iz veselja?

- Anej Laure, 12 let: »Danes starejši delajo iz veselja, včasih pa so morali predvsem za preživetje. Pri nas nam stari starši pomagajo pri delu na kmetiji.«

- Ajda Serušnik, 12 let: »Babica in dedek po mamini strani živita na Primorskem in tam skupaj delata okoli hiše ter kuhata. Njuno delo ne presega njunih sposobnosti. Dedek po očetovi strani je delal več, saj je moral služiti za družino.«

- Marija Lakovšek, 86 let: »Pri nas nismo imeli veliko zemljišča, smo pa na njem trdo delali, imeli smo krompir. Pri nas tako stari ljudje niso imeli navade delati, poznala pa sem hromega gospoda, ki je bil ranjen med vojno. Ta je še vedno delal na polju, kar je le zmožel.«

- Marica Koren, 84 let: »Pri nas so starejši delali, dokler so mogli, za preživetje. Ko so hlapci in dekle ostareli in niso mogli več delati, so večinoma morali od doma in so beračili. Mama je bila do teh beračev zelo usmiljena in je to tudi od mene zahtevala.«

3. Voranc se je počutil sokrivega za babičino garanje brez prestanka. Ste se kdaj čutili krive pred vašimi starši ali kom drugim na podoben način?

- Anej Laure, 12 let: »Včasih se počutim krivega, ko babica kljub bolečinam v hrbtu sama obeša perilo, pa tudi, ko skoraj sama večinoma pospravi, drugi pa gredo počivat. Krivo se počutim tudi, ko bi moral očetu pomagati, pa se mi ne da.«

- Ajda Serušnik, 12 let: »Moja babica vedno vse pospravi sama, za kar se zdaj, ko sem starejša, počutim malo krivo. Tudi, ko mama sama pripravi kosilo, mi pa samo pojemo, se ne počutim najbolje.«

- Marija Lakovšek, 86 let: »Ena babica je delala samo nujno potrebne stvari, kot je prenašanje stvari po stopnicah. Druga babica ni nikoli delala, saj je bila bolna na srcu in ni mogla delati, zato se pred njima nisem počutila krive. Slabo pa sem se počutila, če mi je kdo kaj rekel, pa tega nisem naredila. Včasih se mi je zdelo, da mi kdo da preveč.«

- Marica Koren, 84 let: »Ne, jaz sem vedno pomagala na polju. Moja mama je bila zelo povezana s poljem in delo na njem ji je pomenilo vse.«

4. Voranc pravi, da mu je babica darovala toliko tople ljubezni, da se je v njej prerodil. Kakšen pa je bil vaš odnos do starih staršev?

- Anej Laure, 12 let: »S starimi starši se dobimo vsak vikend in gremo skupaj na sprehod. Babici pomagam na vrtu. Z maminimi starši pa živimo skupaj in sem več z njimi kot pa s svojimi starši. Pomagam jim tudi na kmetiji in pri kuhanju. Stari starši me imajo radi verjetno na drugačen način kot starši. Ljubezen izkazujejo drugače, saj mi oni več pomagajo in so bolj popustljivi, ocene jim niso tako pomembne.«

- Ajda Serušnik, 12 let: »Večkrat gremo na počitnice k starim staršem in se z njimi tudi dobro razumemo. Ko smo skupaj, jim pomagamo pri opravilih.«

- Marija Lakovšek, 86 let: »S starimi starši sem imela zelo lep odnos, imeli smo se radi. Babica, ki je bila že precej bolna, je mojo sestro nesla, čeprav je ne bi smela. Tako ji je pokazala ljubezen. Jaz toliko ljubezni vseeno nisem prejela, saj sem bila starejša.«

- Marica Koren, 84 let: »Dedka smo se zelo bali. Ob nedeljah smo hodili k starim staršem, mama in oče sta nas pustila na njihovem dvorišču. Ko smo ga videli, smo se umaknili h kozolcu, da nas ne bi udaril. To je počel brez posebnega razloga, bil je takšne narave. Babica je zelo rada brala, veliko pa je bila v postelji, ker so ji odpovedale noge. Pri njej se zaradi tega nismo mogli pocrkljati, imela pa nas je rada in bila je prijetna.«

3.4.2 Analiza intervjujev

Opazili smo, da so se vsi informatorji razen gospe Marice vsaj enkrat počutili krive pred svojimi starši ali starimi starši. Tako so se počutili, ker so drugi zanje naredili veliko ali pa čisto vse. S starimi starši so vsi imeli lep in poseben odnos, le gospa Marica je imela dedka, ki so se ga vsi bali. Stari starši in vnuki si ljubezen med seboj tudi izkazujejo.

Glede vrednot smo ugotovili, da vsi informatorji cenijo in spoštujejo naravo. Predvsem starejši so povezani z naravo zaradi dela. Mladi se v naravi več gibljejo, tja tudi hodijo na sprehod z družino. Danes starejši pomagajo pri delu svojih družin, včasih pa so starejši delali samo, dokler so le zmogli. Danes delajo predvsem iz veselja, nekoč pa so morali delati za svoje preživetje in preživetje svoje družine.

V vseh treh primerjanih generacijah lahko opazimo povezanost starih staršev in njihovih vnukov. Vsi imajo poseben odnos. V času Prežiha so starostniki trdo delali, v času starostnikov so delali le, dokler so zmogli, danes pa imajo navado pomagati svojim družinam, čeprav zanje to ni nujno. Vsi cenijo naravo, vendar drugače preživljajo čas v njej. V starejših generacijah so v naravi veliko delali, danes pa se v njej pogosto gibajo, sprehajajo.

Če se osredotočimo na intervjuvani upokojenki, opazimo, da je gospa Marica vzgojena tako, da je vedno pomagala na polju, ko so ji naročili, gospa Marija pa se je včasih uprla naročilom, zaradi česar se je včasih počutila krivo. Obe sta imeli radi naravo in sta jo spoštovali.

Oba sedmošolca sta povezana z naravo. V njej se veliko gibljeta z družinama, Anejev dedek je gozdar, Ajdin oče pa je otroke naučil, da je naravo treba spoštovati. Sedmošolca menita, da turisti na naravo gledajo drugače kot kmetje. Mlade in starejše družni skupno preživljanje prostega časa skozi pomoč pri delu.

Vse tri generacije imajo skupno to, da imajo spoštovanje do narave, deloma tudi zaradi dela, ki jih prisili, da opazijo lepoto okolja in se zavedajo njegovega pomena. Vsi imajo lep odnos s

starimi starši, cenijo jih in spoštujejo. Stari starši imajo drugačen odnos do svojih vnukov kot starši, večinoma jih ne skrbi toliko za ocene in so pogosto tudi bolj popustljivi do otrok.

Ker je narava vse bolj onesnažena, upamo, da bomo začeli vse bolj opazovati in ceniti njene najlepše bisere in se zavedati nujnosti, da zmanjšamo onesnaževanje. Težaškega dela v naravi bo sčasoma verjetno vedno manj, saj ta upad opazimo že od Prežiha do danes. Še naprej bodo vsaj nekateri delali iz veselja, verjetno pa se bo tudi povečala pogostost rekreacije v okolju, saj se vedno bolj zavedamo, kakšno korist ima gibanje v naravi za naše zdravje. Gotovo pa bodo tudi odnosi vnukov in starih staršev ostali enaki, posebni in lepi.

3.6 Razprava in ugotovitve

Pri sedmošolcih in starejših smo raziskovali vrednote in čustva, ki se sicer pojavljajo v izbranih črticah Solzic. Predvidevali smo, da so se vrednote skozi čas spremenile, naša čustva pa verjetno ne, zato smo raziskali, v katerih situacijah se čustva vzbudijo. To smo raziskali na podlagi naslednjih čustev: strah, ljubezen, stiska, sram, žalitev, sočutje, krivda in ljubezen do starih staršev ter na podlagi osmih vrednot: otroško delo, ubogljivost, slovenski jezik, narodna identiteta, imeti starše, vzdevki, lepota narave in delo starostnikov. Našteta čustva in vrednote smo našli v črticah Solzice, Dobro jutro, Potolčeni kramoh in Ajdovo strnišče. Prišli smo do naslednjih ugotovitev.

Ugotovili smo, da so čustva ljudi vseskozi ostala ista. Še vedno nas je nekaterih stvari strah, na primer teme in duhov. Skozi različne generacije nam je še vedno zelo pomembna ljubezen v družini. Še vedno se srečujemo z zasmehovanjem, kot so se tudi starejši informatorji, imamo pa tudi smisel za empatijo, kar je zelo pomembno. Še ena stvar, ki je ostala skozi leta med nami, so občutki krivde, ko nam na primer nekdo nekaj naroči, mi pa tega ne storimo, kar je bolj izrazito pri sedmošolcih kot pri starejših. Ostajajo tudi občutki krivde, ker naši stari starši kljub starosti delajo veliko, mi pa zanje ne storimo skoraj nič, kar je spet bolj izrazito pri mlajši generaciji, ki je manj vpeta v delo doma. Zaradi spremenjenih okoliščin v treh različnih časovnih obdobjih, se čustva delno sprožijo v drugačnih situacijah, predvsem pa jih danes otroci in njihovi odrasli bolj pokažejo.

Nekatere vrednote so se skozi leta spremenile. Ena izmed njih je gotovo otroško delo, saj se je v intervjujih pokazalo, da sedmošolcem ni treba delati toliko, kot so morali nekoč, in tudi jim ni treba opravljati fizično napornih del. Pri generaciji starejših je bilo takega dela več. Starši sedmošolcev zahtevajo, da njihovi otroci opravijo šolske obveznosti, dodeljena so jim nekatera lažja gospodinjska opravila. Starši so se tudi glede zahteve po ubogljivosti omilili. Brezpogojna ubogljivost ni bila vedno zahtevana niti v generaciji starejših. Obema generacijama sta pomembna slovenski jezik in narodnost, vpliv pa izgublja narečje. Ugotovili smo, da se zmanjšuje uporaba vzdevkov. Skozi intervjuje smo izvedeli, da ostaja med informatorji nespremenjen odnos do narave, saj tudi mladostniki opazijo njeno lepoto, jo cenijo in spoštujejo. Razlika je v tem, da danes čas v naravi preživljamo drugače. Nekoč so se v njej družili predvsem zaradi dela na polju in v gozdu, danes pa jo uporabljamo predvsem za rekreacijo. Tako ostajamo povezani tudi z družinami, preživljanje prostega časa skupaj je način, kako si izkazujemo ljubezen. Z leti se je zmanjšalo delo starejših na polju, v večini delajo zaradi veselja, ne pa iz potrebe po preživetju.

4 APLIKATIVNI DEL

Opazili smo, da so mladi vse bolj oddaljeni od literature, veliko knjig, ki jih berejo, pa je tujega izvora. Tako gre veliko jezikovnega bogastva mimo njih. Ker je Prežihov Voranc zelo pomemben koroški pisatelj in predstavnik socialnega realizma, se nam zdi pomembno, da ga približamo mladim, tudi tistim, ki jim branje ni preveč blizu. Spomnili smo se, da bi lahko učenci pri pouku tehnike na osnovi naše skice izdelali mimobežnico s štirimi motivi iz Solzic. Za najmlajše pa se nam je porodila dobra ideja, da bi zanje izdelali družabno igro spomin z motivi iz vseh črtic omenjene zbirke.

4.1 Mimobežnica

Mimobežnica je miniatura knjižnica, v kateri si lahko kdorkoli kadarkoli izposodi knjige. Posvetovali smo se z učiteljicama tehnike, Natašo Budna Stanta in Blažko Golob Pleunik, ki sta pripravili in razrezali les za izdelavo. Nato smo se pogovorili še z učiteljem likovne umetnosti, Milanom Bajžljem, ki je predlagal tehniko risanja s tempera barvami. Predlagal nam je učence, ki lepo rišejo, ti pa so v januarju na stranice mimobežnice naslikali motive iz naslednjih črtic: Solzice, Prvi maj, Levi devžej in Potolčeni kramoh. Učenci so pri pouku tehnike mimobežnico sestavili, postavili pa smo jo na vidno mesto zraven šole.

Slika 31: Solzice na stranici mimobežnice, 6. 3. 2024, B. Finc

Slika 32: Potolčeni kramoh na stranici mimobežnice, 6. 3. 2024, B. Finc

Slika 33: Levi devžej na stranici mimobežnice, 6. 3. 2024, B. Finc

Slika 34: Prvi maj na stranici mimobežnice, 6. 3. 2024, B. Finc

Slika 35: Mimobežnica, 13. 3. 2024, B. Finc

Slika 36: Mimobežnica, 13. 3. 2024, B. Finc

4.2 Družabna igra spomin

Za družabno igro spomin smo izbrali po en motiv iz vseh enajstih črtic. Učenci, ki lepo rišejo, so narisali motive, vsak motiv na dva lista belega papirja. Nato smo motive izrezali ter jih plastificirali. Izdelano družabno igro smo nato podarili prvošolcem, da se bodo lahko v jutranjem varstvu, podaljšanem bivanju in med odmori igrali ter se tako približali Prežihovemu Vorancu in njegovim Solzicam.

Slika 37: Družabna igra spomin, 11. 3. 2024, B. Finc

Tudi s projektom Pišem z roko smo z medvrstniškim sodelovanjem učencem približali Prežiha in njegova dela tako, da smo na barvne liste zapisali naslove Prežihovih del, te liste pa prilepili na stopnice, tako nas je Prežih spremljal dobesedno na vsakem koraku. Projekt smo nadgradili še z risanjem in s pisanjem. Starejši učenci so z roko prepisali odlomek iz Levega devžeja, mlajši pa so odlomek dokončali s svojo pisavo, motiv iz črtice so tudi ilustrirali.

5 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi je zajeto življenje koroškega pisatelja Prežihovega Voranca, njegovo pisateljsko delo ter njegova dediščina danes. Spoznali smo ga kot pisatelja, politika ter ljubitelja svojega naroda. Prežih ima priznan pomen v literarni zgodovini in slovenskem prostoru danes. Izmed literarnih del je bolj podrobno predstavljena njegova zbirka Solzice, saj empirični del naloge temelji na izbranih črticah te zbirke. V izbranih črticah smo zasledovali vrednote in čustva skozi čas avtorja, čas otroštva naših starostnikov in čas današnjih sedmošolcev.

S prebiranjem različnih knjig o njegovem življenju, dve izmed njih je napisala njegova prijateljica Kristina Brenk, smo ugotovili, da je imel v času svojega življenja večji vpliv kot politik kot pa pisatelj. Izjemno si je prizadeval za svoj narod in za pravičnejšo družbeno ureditev. Ker je imel kot pripadnik komunistov tolikšen vpliv, je bil za državo velik trn v peti in je moral zaradi tega pobegniti. Tako smo dobili odgovor na prvo raziskovalno vprašanje.

Na drugo raziskovalno vprašanje smo odgovorili s pomočjo intervjujev. Pogovarjali smo se o otroških strahovih, ljubezni v družini, stiski zaradi različnih zahtev šole in staršev, obžalovanju odločitve, žalitvah in sočutju, občutkih krivde in odnosu do starih staršev. Ugotovili smo, da se čustva skozi generacije niso spreminjala, spremenile pa so se nekatere okoliščine, v katerih se čustva pojavijo, npr. strah zaradi duhov ali klovnov v filmih. Več je občutkov krivde pri mlajših, ker ne pomagajo pri delu. Za razliko od Prežihovih črtic niti mlajši niti starejši niso doživeli stiske zaradi različnih zahtev staršev in šole. Največja razlika je v tem, da si današnji otroci in njihove družine čustva bolj pokažejo.

Tudi odgovor na tretje raziskovalno vprašanje smo dobili s pomočjo intervjuja. Ugotovili smo, da so se vrednote skozi generacije precej spremenile. Od časa Prežihovega otroštva do otroštva sedmošolcev je zahteva po delu precej upadla. Nekoč so morali otroci delati že pred šolo ter brez popustljivosti staršev, sčasoma pa so starši postajali vedno popustljivejši, naloženo delo so začeli prilagajati zmognostim otrok. Njihova glavna obveznost je postala šola. Vsem obravnavanim generacijam je zelo pomembna slovenščina, kot tudi slovenska narodnost, to se skozi čas ne spreminja. V pisateljevem času in v času otroštva starostnic rejništvo ni bilo nekaj nenavadnega, tudi posvojenih je bilo več otrok, kot jih je danes. Danes zaradi boljših življenjskih pogojev manj otrok ostane brez staršev, zato je rejništvo današnjim mladostnikom nekaj tujega. Danes so vzdevki precej redki, pravzaprav se jih iz otroštva spominja le ena

informatorka. Vsem trem generacijam sta skupna spoštovanje in ljubezen do narave. Nekoč so starejši delali iz potrebe po preživetju, v Prežihovem času so delali do roba svojih moči, kasneje pa le toliko, kolikor so zmogli in želeli.

Po premisleku smo lahko odgovorili tudi na zadnje raziskovalno vprašanje. Ker bi bilo dobro literaturo ter Prežiha približati že mladim, se nam je zdelo prav, da v bližini šole postavimo mimobežnico z motivi iz Solzic. Z družabno igro spomin na temo črtic iz te zbirke pa smo Prežiha približali že prvošolcem. V tednu, ko smo izpeljali projekt Pišem z roko, prav tako pa tudi na šolski proslavi ob letošnjem kulturnem prazniku, smo še bolj spoznali Prežihovega Voranca.

Prežihov Voranc je skozi razne prireditve, kot so pohodi, festivali, srečanja, preko slik, glasbe, pa tudi v raznih stvarnih in zemljepisnih lastnih imenih še vedno prisoten med nami in ima svoj vpliv. Da ga spoznajo mladi, se trudijo šole, ki organizirajo ogled Prežihove bajte. Z raziskovalno nalogo smo poskusili vzbuditi zanimanje za Prežihovega Voranca in za samostojno raziskovanje njegovega življenja ter prebiranje njegovih literarnih del. Predmet nadaljnje raziskave bi lahko bilo tudi ugotavljanje, v kolikšni meri je Prežih bran danes. Primerjali bi, koliko starejših ljudi bere njegova dela in koliko mlajših bere njegova dela prostovoljno. Lahko bi poizvedeli, kakšen je odnos do Prežiha med prebivalci njegovega kraja. Prav tako bi lahko iz naslovov črtic iz zbirke Solzice izdelali anagrame. Anagram je premetanka, pri kateri spremenimo vrstni red črk, da nastane nova beseda. Možnosti za nadaljnjo raziskavo je kljub številni literaturi o Prežihu še precej.

6 PRILOGE

6.1 Vprašanja za intervju starostnikov

INTERVJU

SOLZICE

1. Voranca je bilo groza globače, ki so ji rekli Pekel. Česa pa ste se vi bali kot otrok? Ste ta strah premagali? Kako?
2. Voranc je zapisal, da menda še ni bil star šest let, ko mu je oče nekega dne ukazal, naj žene past v Pekel. Je bilo v vašem času običajno, da so toliko stari otroci pasli ali opravljali podobna dela? Kakšna dela ste morali vi opravljati v otroštvu?
3. Vorančev oče ve, da se njegov šestletni sin Pekla boji, kljub temu ni bilo usmiljenja. Ste morali tudi vi na vsak način ubogati starše ali so bili kaj bolj popustljivi?
4. Zaradi ljubezni do matere se je majhen pobič podal po solzice v Pekel. Mama ga je v zahvalo narahlo pobožala. Kako pa ste vi svojim staršem pokazali ljubezen ali pa oni vam?

DOBRO JUTRO

1. Vorančev oče je od sina je zahteval, da obiskuje uro slovenskega pouka in da na cesti pozdravlja slovensko, čeprav to s strani takratne oblasti ni bilo zaželeno. Kakšen je bil odnos do slovenskega jezika v vašem otroštvu in kakšen je bil odnos do narečja?
2. Voranc opisuje, kako sta se v njem borila šolska vzgoja in domača vzgoja. Bil je v hudi stiski, kako pozdraviti tujca. Ste bili tudi vi kdaj v stiski zaradi tega, ker so v šoli od vas zahtevali nekaj drugega kot doma?
3. Ko je Voranc gosposko oblečenega človeka pozdravil po nemško, je dobil težko lekcijo. Bilo ga je neznansko sram, da je zatajil samega sebe, svoj rod in svoj dom. Ste bili kdaj kot otrok v položaju, da ste hudo obžalovali svoje dejanje?
4. Ko je Voranc čisto jasno spoznal, kaj hoče, se je v mislih zarekel, da nikdar več ne bo izdal svojega rodu. Ste se vi kot otrok zavedali narodne identitete? Je bilo to za vas pomembno, da ste Slovenka/Slovenec?

POTOLČENI KRAMOH

1. Cencelj je bil sirota brez staršev in rejenc. Kako se je godilo otrokom brez staršev ali pa rejencem v času vašega otroštva?
2. Prežih pravi, da je bila v njihovem kraju grda navada, da so si ljudje dajali vzdevke, ki so se jih potem držali celo življenje. Je bila v vašem času tudi takšna navada? Kakšni so bili ti vzdevki, duhoviti, domiselni, žaljivi?
3. Vrstniki so Cenclju naredili posmehljiv, žaljiv vzdevek. Ste tudi vi kdaj občutili zasmehovanje s strani vrstnikov ali pa ste bili priča takšnemu početju?
4. Mali Voranc je začutil Cencljevo neizmerno bolečino in se mu je majhen beli deček močno zasmilil. Se je tudi vam kakšen vrstnik iz srca zasmilil in ste mu skušali pomagati?

AJDOVO STRNIŠČE

1. Prežih pravi, da ljudje, ki niso s poljem povezani, gledajo na lepoto narave drugače kot tisti, ki vse življenje delajo na njem. Ste vi v otroštvu opazili lepoto narave, kaj pa ljudje okoli vas?
2. Vorančeva osemdesetletna babica je sama žela ajdo. Kako je bilo z delom starejših v vašem otroštvu? So delali za preživetje, iz veselja?
3. Voranc se je počutil sokrivega za babičino garanje brez prestanka. Ste se kdaj čutili krive pred vašimi starši ali kom drugim na podoben način?
4. Voranc pravi, da mu je babica darovala toliko tople ljubezni, da se je v njej prerodil. Kakšen pa je bil vaš odnos do starih staršev?

6.2 Vprašanja za intervju sedmošolcev

INTERVJU

SOLZICE

1. Voranca je bilo groza globače, ki so ji rekli Pekel. Česa pa si se ti bal/bala kot otrok? Si ta strah premagal? Kako?
2. Voranc je zapisal, da menda še ni bil star šest let, ko mu je oče nekega dne ukazal, naj žene past v Pekel. Je bilo zate običajno, da si že tako mlad moral opravljati podobna dela? Kakšna dela si moral opravljati v zgodnjem otroštvu in kakšna zdaj?
3. Vorančev oče ve, da se njegov šestletni sin Pekla boji, kljub temu ni bilo usmiljenja. Ali moraš tudi ti na vsak način ubogati starše ali so kaj bolj popustljivi?
4. Zaradi ljubezni do matere se je majhen pobič podal po solzice v Pekel. Mama ga je v zahvalo narahlo pobožala. Kako pa ti svojim staršem pokažeš ljubezen ali pa oni tebi?

DOBRO JUTRO

1. Vorančev oče je od sina zahteval, da obiskuje uro slovenskega pouka in da na cesti pozdravlja slovensko, čeprav to s strani takratne oblasti ni bilo zaželeno. Kakšen je tvoj odnos do slovenskega jezika in kakšen je tvoj odnos do narečja?
2. Voranc opisuje, kako sta se v njem borila šolska vzgoja in domača vzgoja. Bil je v hudi stiski, kako pozdraviti tujca. Si bil tudi ti kdaj v stiski zaradi tega, ker so v šoli od tebe zahtevali nekaj drugega kot doma?
3. Ko je Voranc gosposko oblečenega človeka pozdravil po nemško, je dobil težko lekcijo. Bilo ga je neznansko sram, da je zatajil samega sebe, svoj rod in svoj dom. Si bil kdaj v položaju, da si hudo obžaloval svoje dejanje?
4. Ko je Voranc čisto jasno spoznal, kaj hoče, se je v mislih zarekel, da nikdar več ne bo izdal svojega rodu. Se ti zavedaš narodne identitete? Je to zate pomembno, da si Slovenka/Slovenec?

POTOLČENI KRAMOH

1. Cencelj je bil sirota brez staršev in rejenc. Kaj se ti zdi, kako se otrokom brez staršev ali pa rejencem godi danes?
2. Prežih pravi, da je bila v njihovem kraju grda navada, da so si ljudje dajali vzdevke, ki so se jih potem držali celo življenje. Je pri vas tudi takšna navada? Kakšni so ti vzdevki, duhoviti, domiselni, žaljivi?
3. Vrstniki so Cencelju nadeli posmehljiv, žaljiv vzdevek. Si tudi ti kdaj občutil zasmehovanje s strani vrstnikov ali pa si bil priča takšnemu početju?
4. Mali Voranc je začutil Cencljevo neizmerno bolečino in se mu je majhen beli deček močno zasmilil. Se je tudi tebi kakšen vrstnik iz srca zasmilil in si mu skušal pomagati?

AJDOVO STRNIŠČE

1. Prežih pravi, da ljudje, ki niso s poljem povezani, gledajo na lepoto narave drugače kot tisti, ki vse življenje delajo na njem. Ali ti opaziš lepoto narave, kaj pa ljudje okoli tebe?
2. Vorančeva osemdesetletna babica je sama žela ajdo. Kako je z delom starejših danes? Ali delajo za preživetje, iz veselja?
3. Voranc se je počutil sokrivega za babičino garanje brez prestanka. Si se kdaj čutil krivega pred starši ali kom drugim na podoben način?
4. Voranc pravi, da mu je babica darovala toliko tople ljubezni, da se je v njej prerodil. Kakšen pa je tvoj odnos do starih staršev?

7 VIRI IN LITERATURA

- Banjac, M.: *Uvod v kvalitativne metode zbiranja podatkov: opazovanje, intervju in fokusna skupina*, Ljubljana 2020.
- Brenk, K.: *Bežna srečanja*; Karantanija, Ljubljana 1996.
- Brenk, K.: *Srečanja z umetniki*; NUK, Ljubljana 1987.
- Druškovič, D.: *Prežihov Voranc*; Mladinska knjiga, Ljubljana 1983.
- Glušič, H.: *Sto slovenskih pripovednikov*; Prešernova družba, Vrba d. o. o., Ljubljana 1996.
- Honzak, M.: *Dober dan, književnost*; Mladinska knjiga, Ljubljana 2007.
- Kuhar, L.: *Solzice*; Karantanija, Ljubljana 2000.
- Mušič, J.: *Veliki album slovenskih pisateljev*; Mladika, Ljubljana 2004.
- Oder, K.: *Bratje Kuhar – Prežihovi pobi*; Koroški muzej Ravne na Koroškem, Ravne na Koroškem 2003.
- Prežihova ustanova: *Prežihov Voranc v ogledalu koroškega fužinarja*; Ravne na Koroškem, 2023.
- <https://www.kamra.si/mm-elementi/prezihov-voranc-doma-na-preskem-vrhu-leta-1947/>, 31. 1. 2024
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Pre%C5%BEihov_Voranc#Literarno_ustvarjanje, 31. 1. 2024
- <http://www.tic-ravne.si/Aktivnosti-do%C5%BEivetja/Tematske-poti/ArtMID/459/ArticleID/101/Voran%C4%8Deva-pot>, 4. 2. 2024
- <http://www.kcravne.si/Predstavitev/Novice-in-obvestila/ArtMID/2173/ArticleID/18423/FESTIVAL-SOLZIC->, 2. 3. 2024
- <https://devzej-storitvene-dejavnosti.si/>, 2. 3. 2024
- <https://www.koroskenovice.si/kultura/na-kuharjevih-dnevih-na-koroskem-pester-program/>, 2. 3. 2024
- <http://www.tic-ravne.si/Aktivnosti-do%C5%BEivetja/Tradicionalne-prireditve/ArtMID/460/ArticleID/13333/Pohod-%C4%8Cez-goro-k-o%C4%8Detu>, 2. 3. 2024
- <https://fran.si/iskanje?View=1&Query=%C4%8Dustvo>, 3. 3. 2024
- <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=vrednota>, 3. 3. 2024

Finc, Blažka, Dojemanje izbranih Prežihovih črtic iz Solzic skozi vrednote in čustva različnih generacij, raziskovalna naloga, Šmartno pri Slovenj Gradcu, Osnovna šola Šmartno pri Slovenj Gradcu, 2024.

- <https://www.psihoterapija-ordinacija.si/osebnost-in-odnosi/slovar-custev>, 3. 3. 2024
- https://www.prezih.net/index2_8.php, 12. 3. 2024
- <https://www.kotlje.si/category/znamenitosti/>, 12. 3. 2024